

BUDAPEST ZÖLDFELÜLETI RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

BUDAPEST ZÖLDINFRASTRUKTÚRA KONCEPCIÓJA

II. KÖTET
KONCEPCIÓ

BP

BUDAPEST ZÖLDFELÜLETI RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

Budapest zöldinfrastruktúra koncepciója

1255/2017.(VIII.30.) Főv. Kgy. határozatával jóváhagyott dokumentáció

II. KÖTET: KONCEPCIÓ

MEGBÍZÓ

Budapest Főváros Önkormányzata

SZAKMAI IRÁNYÍTÓK

Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal, Városépítési Főosztály

Mártonffy Miklós	<i>főosztályvezető, főépítész</i>
Maczák Johanna	<i>osztályvezető, okl. építészmérnök</i>
Deák Krisztina	<i>csoportvezető, okl. építészmérnök</i>
Hámori Péter	<i>okl. településmérnök</i>
Keresztes-Sipos Andrea	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
Németh Annamária	<i>okl. tájépítészmérnök</i>

Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal, Városigazgatósági Főosztály

Radnóczi Péter	<i>csoportvezető, okl. tájépítészmérnök</i>
----------------	---

Budapest Főváros Városépítési Tervező Kft.

Tatai Zsombor	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
---------------	------------------------------

Ormos Imre Alapítvány

Dr. M. Szilágyi Kinga	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
-----------------------	------------------------------

SZERZŐK

Budapest Főváros Városépítési Tervező Kft.

Tatai Zsombor	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
Szóke Balázs	<i>okl. tájépítészmérnök</i>

Ormos Imre Alapítvány

Dr. M. Szilágyi Kinga	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
Báthoryné Dr. Nagy Ildikó Réka	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
Dr. Jombach Sándor	<i>okl. tájépítészmérnök</i>
Dr. Kollányi László	<i>okl. tájépítészmérnök</i>

Kiadja:

BFVT Kft. – Budapest Főváros Városépítési Tervező Kft.
1061 Budapest, Andrássy út 10.

Címlapfotó: Petrók György

Kiadványszerkesztés: Szóke Balázs

Valamennyi térképet, ábrát a BFVT Kft. készítette, az ettől eltérő esetek külön jelölve.

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ	7
JÖVŐKÉP ÉS CÉLRENDSZER.....	9
CÉLOK	13
1. Pillér: Zöldinfrastruktúra-védelem	14
1.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának megőrzése	
1.2 Fák, fasorok védelme, fokozatos megújítása	
1.3 A zöldterületek védelme, elsődleges funkcióinak biztosítása	
1.4 Természeti és természetközeli területek biodiverzitásának megőrzése, növelése	
1.5 Zöldfelületi, természetvédelmi nyilvántartások, monitoring-rendszerek fejlesztése	
1.6 Szemléletformálás, környezeti kultúra javítása	
2. Pillér: Zöldinfrastruktúra-fejlesztés	26
2.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának növelése	
2.2 Fásítási program: fasorok, fásított zöldsávok létesítése	
2.3 Kisvízfolyások revitalizációja és zöldhálózati fejlesztése	
2.4 Budapest és az agglomeráció közös zöldinfrastruktúra-fejlesztése	
2.5 Barnamezős területek zöldfelületi hasznosítása	
2.6 Környezettudatos csapadékvíz-gazdálkodás a zöldinfrastruktúra fejlesztésénél	
2.7 Zöldterületi ellátottság javítása	
2.8 Zöldterületek minőségi megújítása	
2.9 Zöldinfrastruktúra- és zöldfelületi rendszer tervezés fejlesztése	
3. Pillér: Zöldfelület-gazdálkodás	44
3.1 A meglévő közterületi zöldfelületek fenntartási színvonalának javítása	
3.2 Hatékonyabb igazgatási, szervezeti rendszer létrehozása	
3.3 A helyi közösségek és a fővárosi, illetve kerületi önkormányzatok közötti együttműködés javítása	
3.4 A gazdasági szereplők társadalmi szerepvállalásának javítása a zöldfelületi feladatok terén	
3.5 Tervezési módszerek, folyamatok, technológiák fejlesztése, kutatási eredmények hasznosítása	

BEVEZETŐ

MI a zöldinfrastruktúra koncepció?

Budapest Zöldinfrastruktúra Koncepciója a Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció (továbbiakban: *Budapest 2030*) célkitűzésein alapuló, önálló szakági fejlesztési koncepció. A zöldinfrastruktúra kulcsszerepet játszik a dokumentumban, amely cél- és eszközrendszerként szolgál a városfejlesztés társadalmi, gazdasági, műszaki, ökológiai és környezeti kérdéseinek, problémáinak megoldásában.

MI a célja?

A koncepció célja, hogy az ökoszisztéma elemeinek és kapcsolatainak védelmével, illetve fejlesztésével integrált módon biztosítsa és bővítse az ökoszisztéma-javakat, -szolgáltatásokat, továbbá csökkentse a környezeti és klimatikus kockázatokat. Ehhez szorosan kapcsolódik a lakosság szabadtéri rekreációs igényeinek kielégítése, valamint a különböző funkciókat ellátó, jól megközelíthető, közhasználatú zöldterületek és városi szabadterek hálózatának, a zöldhálózatnak a kialakítása és fejlesztése.

A koncepció alapelve, hogy a nagyarányú, változatos, jó állapotú és a táji, tájszerkezeti adottságokhoz igazodó zöldinfrastruktúra (a biológiailag aktív felületek összessége és rendszere) a város fenntarthatóságának alappillére. A biológiailag aktív felületek jól felépített hálózata, a magas színvonalú zöld- és szabadterek rendszere biztosítja a kondicionáló hatást, javítja a város élhetőségét, gazdasági, turisztikai versenyképességét, illetve a társadalmi és humán-egészségügyi adottságokat.

A városi zöldfelületi rendszer fejlesztése nem valósítható meg az egyéb fejlesztésektől elkülönülten. Ahogyan a zöldfelületi rendszer elemei szervesen illeszkednek a város szövetébe, úgy ezeket a fejlesztéseket is a településfejlesztés integrált rendszerébe szükséges illeszteni. A koncepcióban szereplő javaslatok — a nemzetközi példák tapasztalatait figyelembe véve — a fővárosi és az agglomerációs fejlesztési elképzelésekhez kapcsolódóan jelennek meg, hiszen a város zöldfelületi rendszere nem képzelhető el az egyre nagyobb súlyú agglomerációs térség nélkül.

A zöldinfrastruktúra fejlesztését már rövid távon össze kell kapcsolni Budapest nagyberuházásaival, fejlesztési elképzeléseivel, továbbá a barnamezős és rozsdaterületek megújításával. Kiemelt cél a fejlesztők, a beruházók, a lakosság környezettudatosságának erősítése, elmélyítése olyan zöldinfrastruktúra, illetve tájépítészeti eszközrendszer felvázolásával, amely helyi és városi léptékben is alkalmas a városklíma javítására, szabályozására, a hőszigetjelenség csökkentésére, a multifunkcionális szabadterek kialakítására, a környezetbarát közlekedés strukturált hálózatának megteremtésére (zöldutak, városi sétányok stb.).

HOGYAN készült a koncepció? (1. ábra)

I. Helyzetelemzés és Értékelés (I. kötet)

Mivel a zöldinfrastruktúra fejlesztését az adottságokra kell építeni, az első munkafázisban széleskörű adat- és információgyűjtés, elemzés, valamint értékelés történt (lásd: I. kötet). Az adatgyűjtés, a zöldinfrastruktúra-kataszter alapján készült a létező, illetve a potenciális zöldinfrastruktúra-elemek felmérése. A zöldfelületi rendszer, valamint a zöldhálózat mennyiségi elemzése és értékelése a legkorszerűbb térinformatikai módszerekkel — a nemzetközi módszereket is figyelembe véve — készültek. A minőségi elemzés és értékelés során a zöldhálózat elemeinek kiértékelése rávilágított a hiányosságokra, továbbá kijelölte a lehetséges és szükséges fejlesztési, fenntartási és szabályozási irányokat, illetve területeket. Újszerű eleme a helyzetelemzésnek a zöldfelületek gazdasági értékelése, amely a fejlesztési és fenntartási költségek meglehetősen torz ár-érték arányára kívánja felhívni a figyelmet.

II. Koncepció (II. kötet)

A helyzetelemzést követően a koncepció célrendszerét kellett megfogalmazni, összeállítani. A célok minden esetben a helyzetelemzés, -értékelés alapján tett megállapítások, következtetések eredményeként születtek, a feltárt problémákra reagálva és az értékekre támaszkodva. A célkitűzések a jövőkép alapján kijelölik a zöldfelületi rendszer fejlesztésének legfontosabb irányait.

A koncepciónak nem része az egyes programokhoz tartozó indikátoroknak, konkrét beavatkozásoknak, projekteknek, illetve ezek finanszírozási forrásainak, ütemezésének, továbbá a végrehajtásért felelős szervezeti egységeknek vagy személyeknek a meghatározása. Erre a későbbiekben, a középtávú stratégia (Budapest Zöldinfrastruktúra Fejlesztési- és Fenntartási

Akcióterv) keretében kerülhet majd sor. A koncepcióban meghatározott céloknak a településfejlesztési és településrendezési eszközökbe, illetve az ágazati tervekbe, programokba való integrációjának módját szintén ez az akcióterv határozhatja majd meg részletesen.

1. ábra: A koncepciókészítés folyamata

JÖVŐKÉP ÉS CÉLRENDSZER

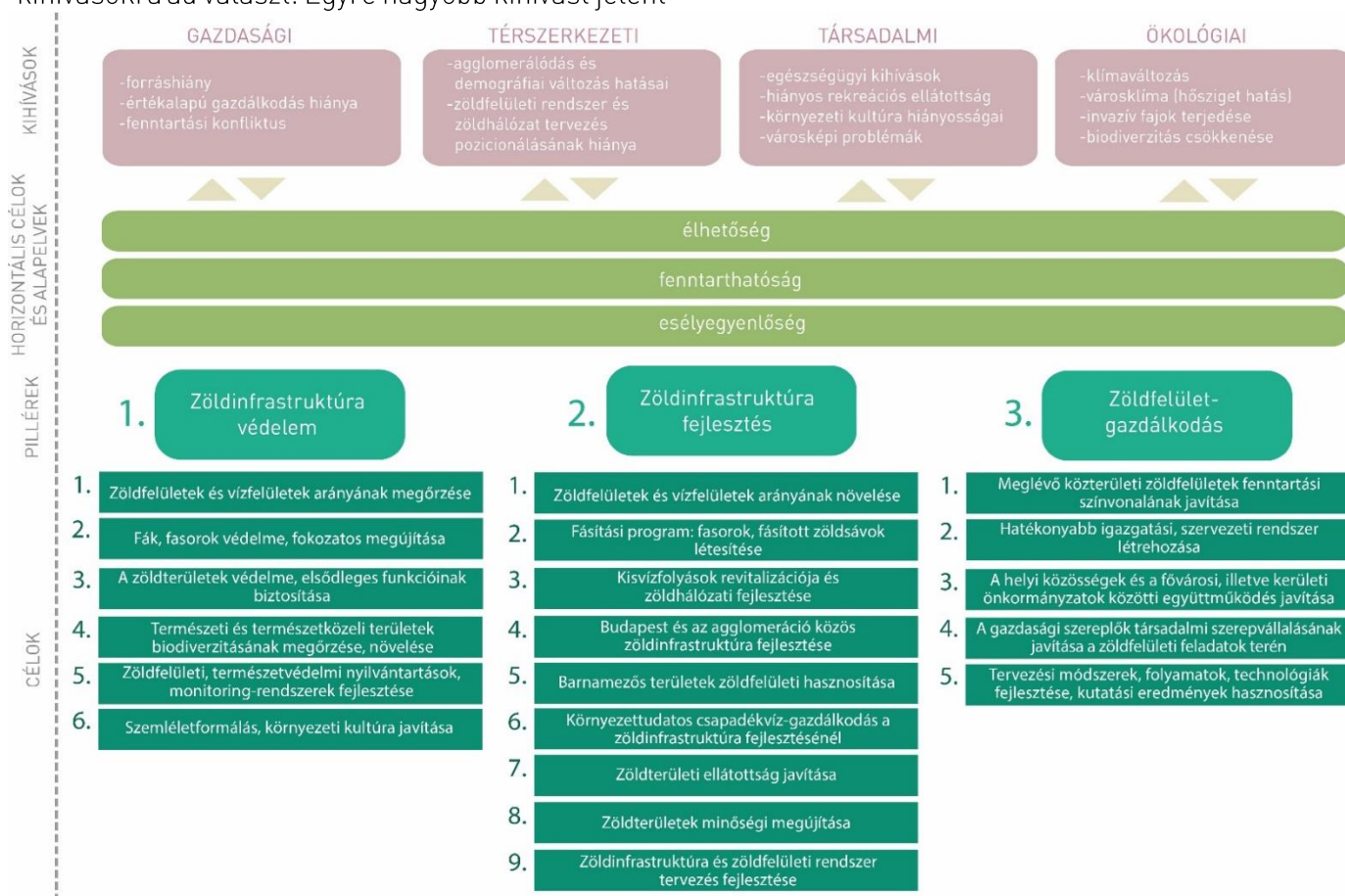
Budapest zöldinfrastruktúra-fejlesztési koncepciójának alapja egy olyan zöld város jövőkép, mely a várospolitikai és városfejlesztés szerves részeként nem a szakmai vágyak összefoglalása, hanem az adott helyzet, a külső és belső tényezők által meghatározott, megvalósítható törekvések együtteséből eredő, hosszú távon elérni kívánt cél. Mindezek alapján a jövőkép átfogó képet alkot a jövőben elérni kívánt állapotokról a következők szerint:

Budapest zöld városként a városfejlesztést céltudatosan, a zöldfelületi, táji, természeti értékeket és az itt élők, itt dolgozók, az ide látogatók, azaz minden érintett érdekeit messzemenően figyelembe véve végzi azért, hogy a jövő nemzedékének átadhassa örökségét. Zöldinfrastruktúrája jó minőségű és megfelelő összetételű az egészséges környezet és a klímavédelem biztosításának érdekében, illetve kedvezően befolyásolja a városlakók életminőségét (fizikai, szellemi és mentális állapotát), s így a város versenyképességének egyik fő meghatározója.

A zöldinfrastruktúra fejlesztésének, alábbiak szerint felállított célrendszere különböző kihívásokra ad választ. Egyre nagyobb kihívást jelent

a pénzügyi források hiánya, az alulfinanszírozottságból fakadóan a fenntartás nem megfelelő színvonala, valamint az értékalapú gazdálkodás hiánya. Az agglomerálódás és az egyre nagyobb ütemben gyorsuló demográfiai változás komoly térszerkezeti kihívás elé állítja a várost, míg a zöldfelületi rendszer és a zöldhálózat-tervezés pozicionálásának hiánya megmutatkozik a zöldinfrastruktúra állapotában. Társadalmi és egészségügyi konfliktusokat és problémákat eredményez az egészséges környezethez való egyenlőtlen hozzáférés, a környezeti kultúra hiányossága, a városképi problémák, valamint a hiányos rekreációs ellátottság. Komoly problémákat jelentenek az ökológiai jellegű konfliktusok, melyek világszinten is jelentkeznek, mint a klímaváltozás kedvezőtlen hatásai, az invazív fajok terjedése, valamint a biodiverzitás csökkenése. A 21. század városainak egyik legkomolyabb környezeti kihívását jelenti a városi hőszigetelés, a szélsőséges klímajelenségek gyakoriságának és amplitúdójának növekedése.

Mindezek alapján a zöldinfrastruktúra céljait három horizontális cél, alapelv fogja át, melyek valamennyi cél alapvető szemléletét

2. ábra: A koncepció célrendszere

meghatározzák: élıhetőség, fenntarthatóság, esélyegyenlıőség.

A koncepció célrendszere (2. ábra) három pillérre épül, amelyek a célokat a zöldfelületeket érintő beavatkozások jellege szerint különbítik el. A zöldinfrastruktúra védelmét, illetve fejlesztését szolgáló célok, valamint a zöldfelület-gazdálkodáshoz kapcsolódó célok alkotják a pilléreket. A 3. ábra a fıváros zöldinfrastruktúra fejlesztésének térképi, összefoglaló ábráját mutatja.

1. PILLÉR: ZÖLDINFRASTRUKTÚRA HATÉKONYABB VÉDELME

A zöldinfrastruktúra védelmét szolgáló célok a meglévı természeti, táji, illetve környezeti értékek megóvását, megórzését szolgálják. Fontos célkitűzés a meglévı elemek funkcionális, vizuális és ökológiai szerepének megórzése is, így különösen a közparkok ökológiai és rekreációs funkcióinak védelme. A védelem megerősítésében különösen fontos, hogy megfelelı információk álljanak rendelkezésre, ezért a különbözı monitoring-rendszerek fenntartása és fejlesztése nélkülözhetetlen. Elengedhetetlen környezeti értékeink védelmében a szemléletformálás is, hiszen a környezettudatos, felelıs magatartás hiányában nem lehet hatékony egyik beavatkozás sem. Mindez egyértelműen hozzájárul az egyik legfontosabb EU-s célkitűzéshez, a biológiai sokféleség megórzéséhez.

A megfelelı átszellözési viszonyok, az ökológiai kapcsolatok biztosítása, a hıszigetelés mérséklése érdekében meg kell őrizni és fejleszteni kell a külsı kerületeket tagoló, a városba ékszerűen, zöldfolyosó formájában benyúló zöldfelületeket, a rekreációs célú szabadtereket, a zöldsávok, zöldterületek és erdık, valamint a vízfolyások és mezıgazdasági területek rendszerét. Ezeket a – várostérséggel is általában kapcsolatot tartó – jelentıs méretű zöldfelületeket, a város belsı zöldfelületei, a városi szövetbe ékelődı zöldterületek (közparkok, közkertek) és a temetők egészítik ki, melyek részbeni védettségek miatt kevésbé veszélyeztetettek. Mindezek együtt alkotják a város zöldfelületi rendszerét, ami olyan érték, melynek megórzése kiemelt feladat.

1. pillér céljai:

1.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának megórzése

1.2 Fák, fasorok védelme, fokozatos megújítása

1.3 A zöldterületek védelme, elsődleges funkcióinak biztosítása

1.4 Természeti és természetközeli területek biodiverzitásának megórzése, növelése

1.5 Zöldfelületi, természetvédelmi nyilvántartások, monitoring-rendszerek fejlesztése

1.6 Szemléletformálás, környezeti kultúra javítása

2. PILLÉR: ZÖLDINFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉS

A zöldinfrastruktúra összehangolt, tervszerű fejlesztése szükséges a komplex település-fejlıdés érdekében. Budapestnek fel kell készülnie az éghajlatváltozás és a hıszigetelés kedvezőtlen hatásaira. A klímaadaptációban a zöldfelületek értéke jelentıszen megnı, mivel kedvezően befolyásolják a városi klímát, bizonyítottan csökkentik a felszínhımérsékletet, segítik a levegı megtisztulását és közérzetjavító hatásúak. Kiemelt feladata tehát a városnak, hogy ne élje fel saját jövıjét és a város fejlıdését úgy irányítsa, hogy abban a zöldinfrastruktúra fejlesztése egyszerre cél és eszköz a fenntarthatóság és az élıhetőség érdekében.

Az átmeneti zóna barnamezıs területeinek felszabadításával, zöldfelületi fejlesztésével a belsı zóna határán húzódó, jelenleg szigetszerűen elhelyezkedı városi parkokat be kell kapcsolni a zöldfelületi rendszerbe.

A Margitsziget–Városliget–Népliget parkok közötti zöldfelületi kapcsolatot erősíteni kell, illetve a távlati fejlesztésektıl függően ezt a városi parkgyűrűt meg kell hosszabbítani Dél-Buda irányában (potenciális városi parkterület Észak-Csepelen és a Dobogó-dombnál). Hasonlóan fontos, fejlesztendı zöldfelületi kapcsolat a Kopaszi-gáttól induló, a Duna-parton keresztül észak felé húzódó, a Gellérthegy, Tabán, Horváth-kert, Vérmezı, Városmajor parkjait felfűzı, Húvösvölgyön keresztül a Zugligetig tartó, zöldfelületekben gazdag zöldfolyosó, amely erősítendı, és jobb kihasználást érdemel. Ahol a meglévı beépítés, illetve egyéb infrastruktúra miatt jelentısobb zöldfelület már nem létesíthetı, fasorok és zöldsávok létesítése javasolt.

A városi parkok közötti, illetve a külsı, jelentıs ökológiai potenciállal rendelkezı szabadterületek felé irányuló zöldfelületi kapcsolatok biztosítására, a beépítésre szánt területeken magasabb zöldfelületi intenzitás, a közterületeken kisebb zöldterületi fejlesztések (pl.: fasorok telepítése) indokoltak.

A zöldfelületi rendszer és a kapcsolatok fejlesztésénél különösen fontosak a felszabaduló

vasúti területek zöldfelületi rendszer elemekként való revitalizációja. A területi elemek a sugár irányú zöldfolyosók értékes rekreációs célú elemeiként újulhatnak meg, míg a fejlesztésből kivont vonalas infrastruktúra zöldsétányként¹, a zöldhálózat hiányzó részeit, szakaszait pótolva kapcsolódhatnak a térségi szabadterületekhez is. Hasonló városszerkezeti tagoló elemek a vízfolyások, amelyek zöldsétányként egyúttal összekapcsolhatnak szigetszerű zöldhálózati elemeket. A kisvízfolyások esetében azonban csak a kellően széles part menti sávnak van tagoló, illetve összekötő hatása, ezért a patakok melletti területeken zöldsétány kialakításával a szabadterületeket meg kell őrizni, a nem kielégítő állapotúakat revitalizálni kell. A tagolt városszerkezet kialakításában az erdőterületek meghatározó szerepet töltenek be, ennél fogva az erdőítésre szánt területeken az erdőtelepítéseket meg kell kezdeni, vagy zöldterületként kell kialakítani a zöldterületi ellátottság javítása érdekében.

A Duna menti területek rendezése, fejlesztése elengedhetetlen: a belvárosi részekben fasorokban gazdag korzók kiépítése a célszerű, míg a külső területeken a természetközeli kialakítás az indokolt.

2. pillér céljai:

- 2.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának növelése
- 2.2 Fásítási program: fasorok, fásított zöldsávok létesítése
- 2.3 Kisvízfolyások revitalizációja és zöldhálózati fejlesztése
- 2.4 Budapest és az agglomeráció közös zöldinfrastruktúra-fejlesztése
- 2.5 Barnamezős területek zöldfelületi hasznosítása
- 2.6 Környezettudatos csapadékvíz-gazdálkodás a zöldinfrastruktúra fejlesztésénél
- 2.7 Zöldterületi ellátottság javítása
- 2.8 Zöldterületek minőségi megújítása
- 2.9 Zöldinfrastruktúra- és zöldfelületi rendszer tervezés fejlesztése

3. PILLÉR: HATÉKONYABB ZÖLDFELÜLET-GAZDÁLKODÁS MEGTEREMTÉSE

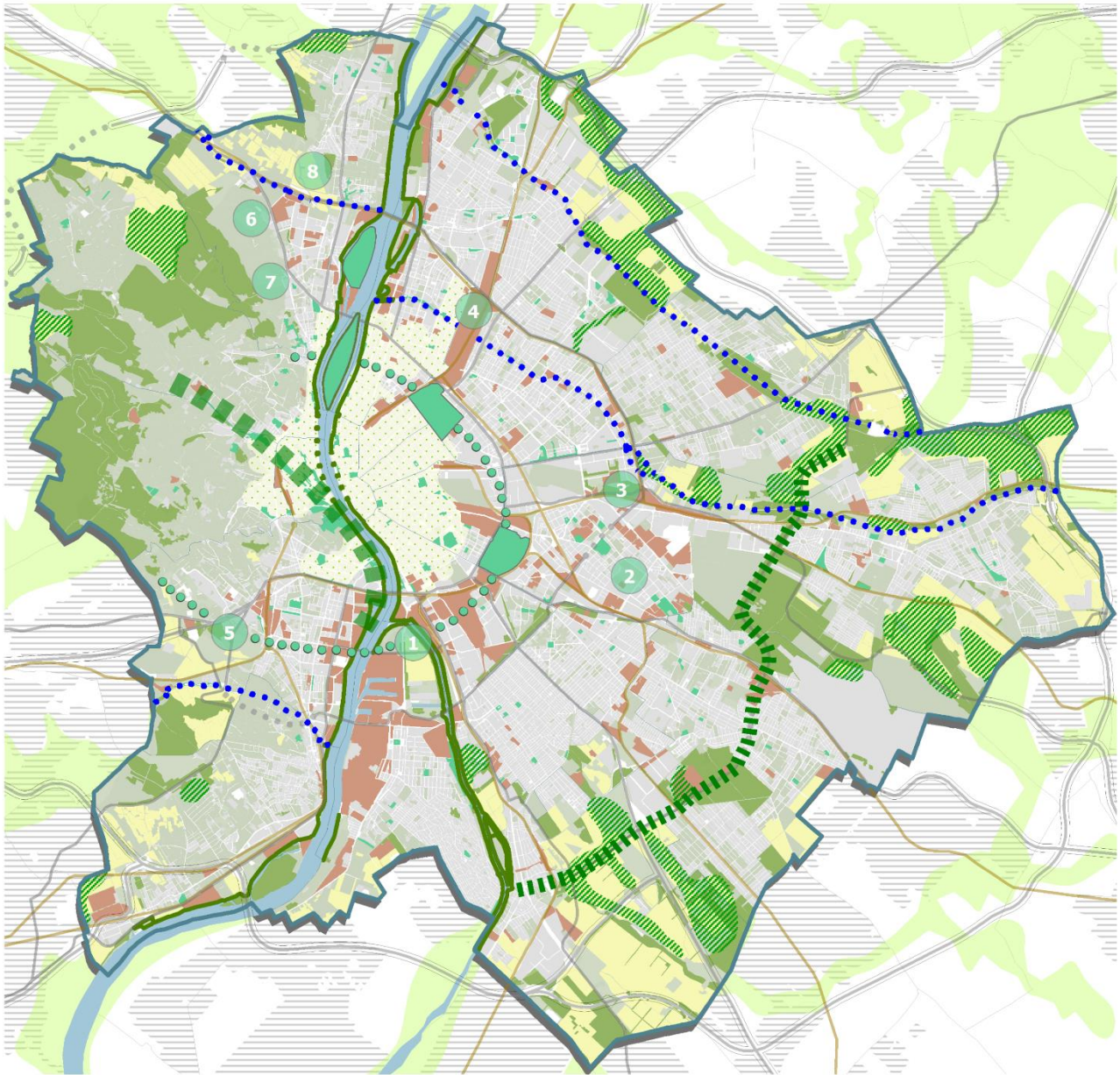
A zöldinfrastruktúra védelmének és fejlesztésének érdekében a jelenlegi zöldfelület-gazdálkodás szervezeti és jogi intézményrendszerének, illetve finanszírozásának megújítása szükséges. Fő szempont a hatékonyság javítása, az ágazatokat átfogó, komplex szemlélet kialakítása, és a fenntartási színvonal növelése. Ehhez először is olyan szervezeti rendszert kell létrehozni, ahol a zöldfelületek fejlesztésének, kezelésének szakszerű koordinációja, szakirányítása, (a Nemzeti Tájstratégiában foglaltakkal párhuzamosan például városi tájépítések alkalmazása, főtájépítési felelősi rendszer kidolgozása) biztosított. A szervezeti struktúra átalakítása mellett meg kell találni és alkalmazni kell azokat a pénzügyi eszközöket, ösztönzőket, amelyek jól működő pénzügyi modell részeként más európai városokban már beváltak. A kitűzött céloknak érintenie kell a zöldfelület-gazdálkodásban résztvevő összes szereplőt (pl.: önkormányzatok és közszolgáltatóik, gazdasági szereplők, helyi közösségek stb.).

3. pillér céljai:

- 3.1 A meglévő közterületi zöldfelületek fenntartási színvonalának javítása
- 3.2 Hatékonyabb igazgatási, szervezeti rendszer létrehozása
- 3.3 A helyi közösségek és a fővárosi, illetve kerületi önkormányzatok közötti együttműködés javítása
- 3.4 A gazdasági szereplők társadalmi szerepvállalásának javítása a zöldfelületi feladatok terén
- 3.5 Tervezési módszerek, folyamatok, technológiák fejlesztése, kutatási eredmények hasznosítása

¹ Zöldsétány vagy zöldút olyan tervezett és fenntartott, emberi használatra feltárt lineáris, közhasználatú zöldterek hálózata, amely ökológiai, rekreációs, kulturális, esztétikai, vagy egyéb — a fenntartató

fejlesztéssel összeegyeztethető területhasználattal összefüggő — célokat szolgál. (Ahern J. (1995): Greenways as a planning strategy. Landscape and urban planning, Volume 33 Nos (October) 1-3.p)

Meglévő elemek

- Erdőterület
- Közpark, városi park
- Mezőgazdasági terület
- Magas zöldfelületi arányú terület

Fejlesztési elemek

- Kisléptékű zöldhálózati fejlesztés (alternatív megoldások)
- Városi parkgyűrű
- Duna menti zöldsétány/korzó kialakítása
- Városi parktengely
- Külső-pesti zöldsétány kialakítása
- Rekreációs erdőtelepítés vagy zöldterületi fejlesztés
- Barnamező területek zöldfelületi fejlesztése
- Kisvízfolyások revitalizációja és zöldsétány kialakítása
- Potenciális városi parkok:
 1. Észak-Csepel
 2. Gergely utcai hulladéklerakó
 3. Éles sarok
 4. Rákosrendező
 5. Dobogó domb
 6. Testvér-hegy
 7. Tábor-hegy
 8. Mocsáros-dűlő

3. ábra: A zöldinfrastruktúra fejlesztése

CÉLOK

A pilléreket a zöldinfrastruktúrának a védelméhez, a fejlesztéséhez, illetve a zöldfelület-gazdálkodáshoz kapcsolódó célok alkotják. A koncepció minden egyes céljához készült egy rövid helyzetértékelés, amely a célt indokolja. Ezt követően a cél kifejtésében a cél részletesebb leírása mellett meghatározásra kerültek a megvalósítás eszközei, amelyek a további intézkedések meghozatalában játszanak szerepet:

gazdasági-pénzügyi eszközök

jogi-szabályozási eszközök

tervi eszközök

társadalmi eszközök

A koncepció meglévő településfejlesztési dokumentumokhoz való illeszkedésének bemutatására mindegyik célnál meg lettek nevezve a Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció kapcsolódó céljai és feladatai.

1.1 ZÖLDFELÜLETEK ÉS VÍZFELÜLETEK ARÁNYÁNAK MEGŐRZÉSE

CÉLINDOKLÁSA

Az egészséges, fenntartható és élhető városi környezet megteremtéséhez elengedhetetlen, hogy megfelelő mennyiségű zöld- és élővízfelület, azaz biológiailag aktív felület álljon rendelkezésre a város területén. A biológiailag aktív felületek az életfolyamataik révén jelentős kondicionáló hatást fejtenek ki, melyben városi szinten az egyik legfontosabb a több tényezőtől és hatásfolyamatból eredő városi hőszigetelés-csökkenés.

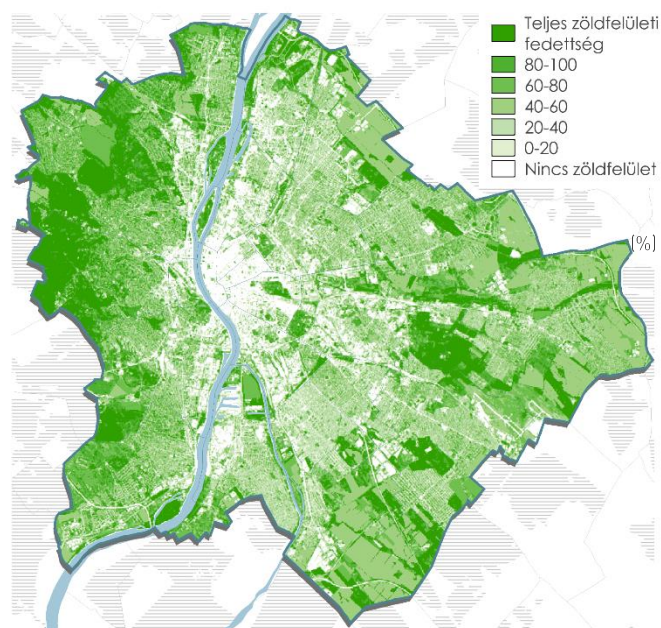
Infravörös műholdfelvételek alapján Budapest területének kb. 65%-a növényzettel (fák lombkoronája is) fedett felület (azaz biológiailag aktív zöldfelület) (lásd: 1. kötet, 4.1.1 fejezet). Ugyanakkor zöldfelület-intenzitása (amely magában hordozza a zöldfelület minőségét és állapotát is) csak 50% körüli értéket mutat. Jelentős eltérés mutatkozik azonban a zöldfelületek fővároson belüli területi megoszlásában is. A belvárosi kerületekben szélsőségesen csak 1–4 m² aktív zöldfelület jut egy főre. A 4. ábra Budapest zöldfelület-intenzitását mutatja.

A vízfelületek, azaz a kékinfrastruktúra összterülete 1624 ha, a város összterületének 3%-a. Összességében tehát ~68% körül van a biológiailag aktív felületek aránya, ami fővárosi szinten nem csökkent az elmúlt években. A biológiai aktivitásérték szinten tartásáról elvileg a területek biológiai aktivitásértékének számításáról szóló

CÉL KIFEJTÉSE

A biológiailag aktív felületek megőrzése szorosan összefügg a termőföld védelemmel és az építésügyi törvény takarékos területhasználatára utaló szándékával. A zöldmezős beruházások jelentik a legnagyobb veszélyt a biológiailag aktív felületekre, ugyanakkor a telkek intenzívebb beépítése további jelentős zöldfelület-csökkenést okoz. A belvárosi zóna és a városi parkok zöldfelületi intenzitásának csökkenése a biológiailag aktív felületek védelmének gyengeségére hívja fel a figyelmet.

A zöldfelületek mellett a vízfelületek is jelentős kondicionáló hatással bírnak (párolgás, hőmérséklet-kondicionálás, áramlási csatorna),

4. ábra: Zöldfelület-intenzitás 2015

9/2007. (IV.3.) ÖTM (továbbiakban: BA érték rendelet) alapján kell gondoskodni, ám a fővárosnak nincsen saját, a városi adottságokat figyelembe vevő (a főváros sajátos közigazgatási rendszeréhez igazodó) hatékony BA érték rendelete. Ennek is lehet következménye az, hogy a biológiailag aktív felületek egyes zónákban aggasztóan fogynak, míg a növekedés inkább a spontán vegetációs fejlődésnek tudható be.

ezért a természetes és mesterséges vízfelületeket védeni kell, és lehetőleg fenn kell tartani minél nagyobb szakaszon a part menti területekkel a természetszerű kapcsolatot (természetes meder, vízparti növénytakar, ártéri galériaerdők).

A főváros sajátos térszerkezetére, területhasználatára, zöldfelületi rendszerére nem alkalmazható a BA érték rendelet, hanem saját rendeletre van szükség, amely a szerkezeti tervnél mélyebben, szabályozási, illetve kerületi szabályozási szintig viszi el a BA érték szinten tartását és a pótlási kötelezettségét. A részletes zöldfelületi rendszerterv jelentheti az alapot a BA érték pótlásának (kompenzációjának) kijelölésére,

míg a megvalósításra, végrehajtásra településfejlesztési szerződés keretében kell 3–5 éves határidőt adni. A BA érték rendelet legfőbb hiányossága, hogy csak szerkezeti terv szinten kezeli a biológiai aktív felületek védelmét, megtartását, míg sem a szabályozás, sem a végrehajtás nem része a jogi védelemnek. A biológiai aktív felületek ~68%-os értéke nem nyújt kellő védelmet a fővárosban a szélsőséges klímajelenségek, kedvezőtlen környezeti hatások ellen.

Azokban a zónákban, kerületekben, illetve kerületrészekben, ahol nagyobb összefüggő területeken (akár több száz vagy ezer hektár) kritikusan alacsony, sőt gyakran tovább csökkenő a zöldfelületi intenzitás, ott alternatív zöldfelületek létesítésével vagy az inaktív felületek visszaszorításával kell a további romlást megakadályozni (zöldtető, zöldfal, udvarkert, zöldsétány, parkolók fásítása és a közterületi parkolás csökkentése stb.).

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Parkolóház-, mélygarázsépítés támogatása az utcai, útmenti tereket elfoglaló parkolóhelyek kiváltása érdekében; utcai parkolók helyének fásítása, gyepesítése, cserjésítése

A zöldfelület-hiányos területeken alternatív zöldfelületi elemek alkalmazásának támogatása (zöldtetők, zöldhomlokzatok stb.)

A főváros sajátos szabályozási rendszeréhez illeszkedő Biológiai Aktivitásérték szabályozás és kompenzáció kidolgozása

Támogatási rendszer kidolgozása zöldtetők, tetőkertek, zöldfalak létesítése érdekében

Az indokolatlanul burkolt felületek felülvizsgálata a közterületek megújításakor

A lakosság bevonása és ösztönzése innovatív zöldfelületek létrehozására: a zöldtetők, zöldfalak népszerűsítése, továbbá lakókertek, udvarkertek kialakításában való részvétel ösztönzése

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1.A biológiai aktív felületek megőrzése és újak létesítése, a zöldfelületi intenzitás növelése

1.2 FÁK, FASOROK VÉDELME, FOKOZATOS MEGÚJÍTÁSA

CÉLINDOKLÁSA

A fővárosi kezelésű útvonalak mentén a jelenlegi felmérések szerint 146 ezer db sorfa található. A fával ellátott utak hossza eléri az 1000 km-t. A kiemelt fasorként nyilvántartott, Főkert Nonprofit Zrt. (továbbiakban: FŐKERT) fenntartásába tartozó fák száma 26 ezer körüli. Ezen kívül 7 ezer üres, illetve megüresedett és beültethető fahely is található a fővárosban. (lásd: 1. kötet, 4.4.1 – Zöldfelület-gazdálkodás) A fővárosi kezelésű területeken kívül a kerületi kezelésben lévő utak menti fák számáról nem áll rendelkezésre pontos adat, de ezek száma kerületenként – a belvárosi zóna kivételével – elérheti a 20–25 ezres nagyságrendet. Az 5. ábra a fővárosi településképvédelmi jelentőségű fasorokat ábrázolja, külön kiemelve, melyek állnak a FŐKERT fenntartásában.

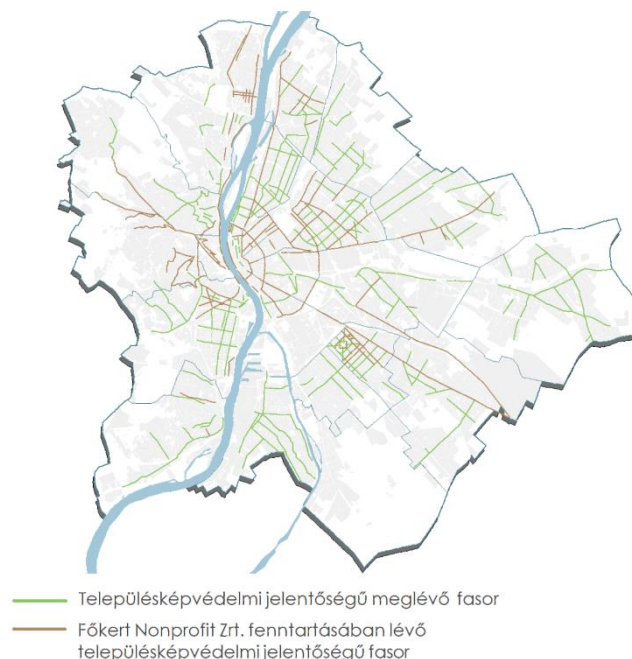
A fasorok a zöldinfrastruktúra leginkább veszélyeztetett elemei, mert az élőhelyük fokozottan terhelt, a közlekedés okozta terhelések mellett pedig gyakoriak a mechanikai károsodások is. A kedvezőtlen környezeti hatások miatt a fák állapota folyamatosan romlik. A pusztulás a fák természetes előregedésével is egyre gyorsul.

Ugyanakkor számos lomb- és tűlevelű faj kitűnően köti meg a szállóport (PM10-et), nitrogén-oxidokat, ózont, illékony szerves vegyületeket és egyéb szennyeződések. Kutatások szerint a fásor nélküli utcák finompor szennyezettsége akár a négyszerese a fásított utcáénak.

A városi fák fenntartása, kezelése nem csak növényvédelmi, hanem gyakran közbiztonsági feladatot is jelent (törések okozta balesetek, viharkárok stb.). A fenntartás intenzitása nem tart lépést a feladattal, nincs elegendő korszerű favédelmi, állapotvizsgáló-eszköz, módszer (fakopp műszer, infravörös légifelvelelek), amelyekkel megelőzhető vagy csökkenthető a kidőlt, leszakadt fák okozta károk és balesetek.

CÉL KIFEJTÉSE

A fővárosi fák jelentős része beállt, fejlett állományt képez, amely a komplex értelemben vett ökoszisztéma szolgáltatásban kimagasló értéket

5. ábra: Településképvédelmi jelentőségű meglévő fasorok Budapesten

A beállt, zárt lombkorona borítású zöldfelületek (erdők, idős faállományokkal rendelkező parkok, kertek) a leginkább érzékenyek az építésből, fejlesztésből (útépítés, közműépítés, lakóterületi vagy intézményi fejlesztés, mélygarázsépítés stb.) keletkező élőhelycsökkenésre és -degradációra.

A zöldfelületek védelme jelenleg nem hatékony, a Fővárosi Önkormányzat nem rendelkezik megfelelő jogszabályi felhatalmazásokkal a zöldfelületek, fasorok, fák rendeleti szintű védelméhez. A fák védelmének és a fakivágás pótlásának szabályozása rendezetlen, nehezen követhetőek a szabályok. A szabályozás nem összehangolt, a kerületi és a fővárosi szabályozások eltérők, a jogszabályok végrehajtása egyenlőtlen. Nincs egységes fakataszter, mind felmérés-módszertani, mind feldolgozási szempontból eltérők a főváros és a kerületek faállomány kataszterei.

képvisel (magas kondicionáló és esztétikai érték). A fák kiöregedése az élőhelyi és fenntartási adottságokon túl a taxontól is függ, de a fővárosnak

elemi érdeke, hogy ezt az értékes, idős faállományt minél tovább megőrizze. Ehhez magas szintű fenntartásra, rendszeres és szakszerű faápolásra van szükség. Másrészt viszont fontos feladat a fasorok a fasorok (sőt az erdők, a nagy parkok fás vegetációjának) megújítása, a meglévő fák jogi védelme, a fenntartási színvonal növelése.

A meglévő, már elkészült kataszterek módszertani összehangolására és egy egységes fakataszter létrehozására van szükség a Fővárosi Önkormányzat koordinálásával, a kerületek együttműködésével. A fakataszter a Zöld Város célkitűzés megvalósításához nélkülözhetetlen, és a zöldfelületi értékek kommunikációjához, a közösség bevonásához is hasznos eszköz.

A közszolgáltatási feladatok közé tartozó zöldterület-fenntartásnak és -fejlesztésnek nincs önálló törvényi szabályozása. A 0934 sz. Állami Számvevőszék (továbbiakban: ÁSZ) jelentésben (lásd: I. kötet, 4.5 fejezet) javasolt, országos szintű önálló zöldfelület-gazdálkodási kerettörvény

továbbra is hiányzik. Szükség lenne ezért egy olyan egységes, fővárosi és kerületi jogi szabályozást is magába foglaló jogszabályra, amely nemzetközi szabványok, ajánlások alapján készül. A jogi szabályozáson túl a fák kezelési, fenntartási, telepítési és monitoring-útmutatóit egységbe foglaló, komplex szabványrendszer kidolgozása és elfogadtatása is a célok között szerepel.

A súlyosan zöldfelület-hiányos belső városrészekben a zöldtetők mellett az utak, terek faállományának minőségi fenntartása, hatékony védelme, rendszeres öntözése és tápanyag-utánpótlása javítja az élőhelyi adottságokat, és erősíti az itt lévő, gyakran csak tengődő fákat. Az elmúlt évtizedekben készült vizsgálatok és kutatások alapján a várostűrő fás taxonok választéka is bővült, ezért még a belvárosi utakon, tereken is van lehetőség változatosabb faállomány telepítésére, fenntartására.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

„Zöldfelületi Alap” létrehozása az ütemezett megújítás érdekében (az elöregedő faegyedek kiváltása, új faegyedek/fasorok telepítése)

Fővárosi, kerületi faápolásra fordított források növelése, korszerű favizsgáló műszerek és rendszerek beszerzése és az ehhez szükséges humán erőforrás fejlesztése

A fák jogszabályi védelmének megerősítése (fapótlási rendeletek jogharmonizációja, favédelmi szabványok fejlesztése stb.)

A fasorok védelme és rekonstrukciója

Figyelemfelhívó programok indítása (Fogadj egy fát örökbe! Ültess egy fát!), online fakataszter létrehozása

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1.A biológiailag aktív felületek megőrzése és újak létesítése, a zöldfelületi intenzitás növelése

CÉLINDOKLÁSA

A zöldterületek (városi parkok, közparkok, közkertek) településközponti szolgáltatása a városi beépítés, a területhasználat és a működtetés következtében létrejövő városklíma enyhítését, kondicionálását jelenti (árnyékolás, párologtatás, vízvisszatartás, felszíni hőmérséklet csökkentése, levegőminőség javítása, széljárás módosítása). További ökológiai hatásuk az élőhelyek, a biodiverzitás és a friss levegő biztosítása. A zöldterületek által nyújtott testi, lelki, szellemi felüdülés, valamint a passzív és aktív rekreáció a városi életminőség, az egészséges élet és a jóllét alapvető feltétele. A városi zöldterületek teret adhatnak különböző kiegészítő tevékenységeknek is. Egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek a szabadtéri (tömeg)rendezvények, mint például kültéri koncertek, tematikus családi programok, politikai rendezvények, sportesemények, nemzeti ünnepek stb. Sajnálatos módon e rendezvények közterület-használati engedélyezésénél egyelőre kevésbé érvényesül a zöldfelületek védelmének elve. A taposás miatt a talaj betömörödik, vízháztartása és levegőzése a növényzet számára kedvezőtlen módon megváltozik. A gyeper regeneráló képessége lelassul, de jelentős gondot okoz a rendezvényekkel járó szemetelés és vandalizmus is.

A zöldterületek védelme mennyiségi és minőségi szempontból értelmezhető. A kvalitatív vizsgálatok alapján a zöldfelületek minősége az intenzív

használat és a fenntartás hiányosságai miatt számos helyen romlott. A zöldterületek gyors minőségi romlása szorosan összefügg az alacsony zöldterületi ellátottsággal. A város nagyparkjai terhelhetőségüknél jóval nagyobb mértékben és gyakrabban fogadnak be tömegrendezvényeket, amik után nincs lehetőség a spontán regenerálódásra, de nincs megfelelő felújító jellegű fenntartás sem a rendezvények után. A zöldterület hiányos belső zónában egy-egy újonnan kiépített közpark az átlagosnál lényegesen gyorsabban amortizálódik (pl.: Erzsébet tér).

6. ábra: Margitsziget - Nagyrét

CÉL KIFEJTÉSE

A zöldterületek elsődleges funkcióinak biztosítása, mennyiségi és minőségi javítása a közparkok, közkertek védelmének legfontosabb feladata. A védelem érdekében a közterület-használati rendeletet úgy kell módosítani, hogy részletesen szabályozza a rendezvényeket és az azok közötti minimális regenerálódási időt, illetve a zöldfelületek rendezvények utáni helyreállítását. A közterület-használati díjnak fedezni kell legalább az eredeti állapotba hozásának költségeit. Az ezen felüli bevételeket egy létrehozandó zöldfelület-fenntartási alapba kell visszaforgatni. A parkrészek érzékenysége és a rendezvények terhelésének

mértéke alapján szabályozni szükséges az egyes zöldterületeken megtartható rendezvénytípusokat és azok számát.

A meglévő zöldfelület nagyságát, ezen belül a fával borított és biológiailag aktív területeket meg kell őrizni a magasabb rendű jogszabályokban a [253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről (továbbiakban: OTÉK)] előírt paraméterek figyelembevételével. Nem szerencsés mikor egy-egy fejlesztési terület ezen országos követelmények alól felmentést kap. Jelenleg még mindig a

„legolcsóbb” megoldás a zöldterületeken történő fejlesztés.

A látogatók kiszolgálására természetesen elengedhetetlen, hogy néhány, épületek, építmények elhelyezését is szükségeltető rendeltetés is elhelyezésre kerüljön a zöldterületeken (pl.: illemhelyek és kisebb vendéglátóegységek). Fontos azonban, hogy ezek a funkciók csak indokolt mértékben foglaljanak el területet a zöldfelületek rovására, határt kell szabni elsősorban a vendéglátó funkciók térfoglalásának.

Szigorúan le kell tehát szabályozni valamennyi parkterületen azt, hogy mekkora alapterületen, a park melyik részén és milyen építészeti minőségben engedhető meg állandó és ideiglenes jellegű pavilon elhelyezése.

A zöldterületekre ökoszisztéma-szolgáltatási és terhelhetőségi vizsgálatot javasolt készíteni, és ennek alapján, a beavatkozásokat megelőzően stratégiai tervet kell alkotni a parkterület fejlesztésére. *(lásd: 2.7 Zöldterületi ellátottság javítása és 2.8 Zöldterületek minőségi megújítása)*

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

A közterület-használatból befolyt minden díjat egy újonnan létrehozandó zöldfelület-fenntartási alapba („Zöldfelületi Alap”) kell gyűjteni — a befolyt összegek csak a zöldfelületek fejlesztésére fordíthatók

Módosítani szükséges a közterület-használati rendeletet a rendezvények okozta károk mérséklésére

Terhelhetőségi vizsgálatok alapján stratégiai tervet kell készíteni a zöldterületek védelmére, fenntartására és fejlesztésére, amelyhez ökoszisztéma-szolgáltatási modellt javasolt kialakítani

Aktív tevékenységet, kampányt kell folytatni a lakosság körében a zöldterületek ökoszisztéma-szolgáltatásainak megismertetésére

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.3. A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javításai

CÉL INDOKLÁSA

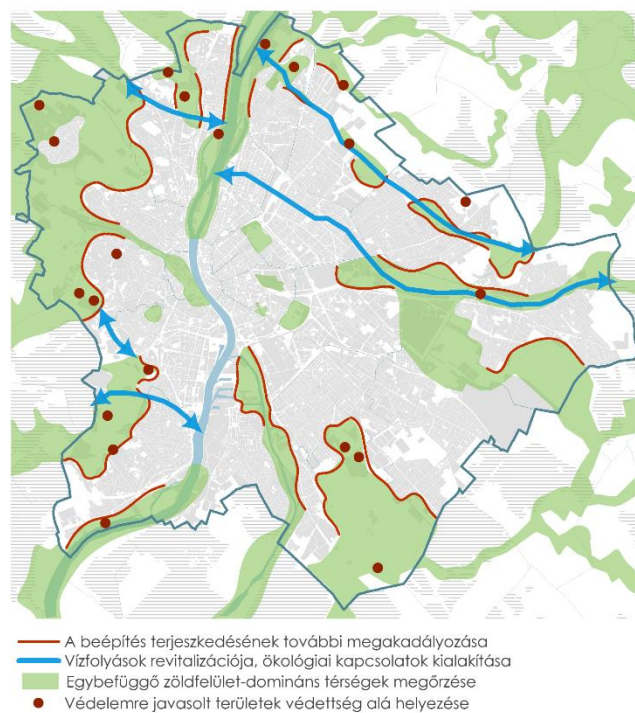
A fővárosi élőhelyek a nagyvárosi terjeszkedés ellenére is fajgazdagok maradtak, biodiverzitásuk magas, továbbá több, ritkán előforduló, őshonos fajt rejtenek magukban. Ezek az élőhelyek sok esetben többszintű védettség alá tartoznak, ennek ellenére a védelmük a jelentőségükhöz mérten nem megfelelő, továbbá az ökológiai kapcsolatok biztosítása nem kapott kellő hangsúlyt a város fejlesztése során. A fővárosi zöldinfrastruktúra mennyiségi megőrzésén túl az élőhelyek, ökoszisztémák fajgazdagságának, biodiverzitásának megőrzése így elsőrendű fontosságú.

A főváros területének mintegy 7%-a külön jogszabályban foglalt védettség alá tartozik (a Natura 2000 és az ökológiai hálózat nem, de az országosan és helyi szinten védett területek bele tartoznak). (lásd: 1. kötet, 4.1.3. fejezet) Ezek a területek jellemzően erdőterületek, de számottevő még a gepes és a vizes élőhelyek területe is.

CÉL KIFEJTÉSE

Az ökológiai hálózat mind térségi, mind belső kapcsolati rendszerében egyaránt szükséges a meglévő kapcsolatok erősítése, a sugárirányú, egybefüggő, még beépítetlen „zöldzónák” védelme, továbbá a hiányzó, harántirányú kapcsolatok kialakítására is nagy szükség lenne. A célokat a 7. ábra foglalja össze. Mindezek érdekében kiemelten fontos a kerületi és a Pest megyei önkormányzatokkal való együttműködés, hiszen a biodiverzitás fejlesztése csak hálózatban működőképes.

Első lépésként meg kell kezdeni a kisvízfolyások revitalizációját. A jelenleg mesterséges meder-kialakítású, természetességüket nagyrészt elvesztett kisvízfolyások olyan átfogó revitalizációja szükséges, amelynek alapvető célja a patak természetes dinamikájának helyreállítása, a vízutánpótlás biztosítása és ezzel együtt az élőhelyek helyreállítása, a biodiverzitás növelése, valamint a környezetminőség és az önfenntartó képesség javítása. Különösen fontos a vízpartok ökológiai funkciójának javítása (vizes élőhelyek

7. ábra: Természeti területek megőrzése, védelme Budapesten

revitalizációja, fajmegőrzése) (lásd: 2.3 *Kisvízfolyások revitalizációja és zöldhálózati fejlesztése*). A vízfolyások mellett és a dunai szigetekenél összehangolt ökológiai és rekreációs fejlesztés indokolt, de a természetvédelmi szempontok prioritását meg kell őrizni.

Egyes helyi jelentőségű védett természeti területeken előforduló, tájidegen lágyszárú özönfajok visszaszorítása elengedhetetlen. Erre a problémára megoldást nyújthat az ellenőrzött, legeltetéses állattartás alkalmazása a nagyobb kiterjedésű, nyílt tereppel rendelkező területeken (pl.: Tétényi-fennsík, Felsőrákosi-rétek, Merzsemocsár, Naplás-tó, Mocsáros-dűlő, Turjános). Mind az idegenhonos fajok terjedésének megállításában, mind a természetvédelmi területek kezelésének érdekében nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kertészeti hulladékok kerteken belüli kezelésének támogatására, például komposztálási programok elindításával. Számtalan esetben ugyanis a kihelyezett zöldhulladékkal együtt jutnak ki az

idegenhonos, inváziós növény- és állatfajok a természetes és természetközeli élőhelyekre.

A fővárosban számos olyan terület található, amely nem áll természeti oltalom alatt, de természetvédelmi szempontból értékes, védelemre érdemes. A védelem kiterjesztésének lehetőségét folyamatosan vizsgálni szükséges. Helyi védelemre javasolható értékek körébe olyan természetvédelmi szempontból értékes területek tartoznak, amelyek a főváros beépített területeinek növekedése mellett fennmaradtak, és őrzik a térségre jellemző egykori élőhelyek biológiai sokféleségét, tájképi értékeit. A települési környezetben élő értékes egyedi fák, fasorok védelmét nem természetvédelmi jelentőségük, hanem városképi megjelenésük, a városi környezetben betöltött szerepük indokolja.

A Fővárosi Önkormányzatnak különösen a helyi jelentőségű védett természeti területek és emlékek megőrzésében, illetve kezelésében van kiemelt szerepe, de közvetett módon szerepet kell vállalnia az egyéb (országos és nemzetközi oltalom alatt álló) védett területek és táji értékek megóvásában is – alapvetően a településrendezési eszközein keresztül. A természetvédelmi kezelés a jogszabályban meghatározott kezelési tervek szerint kell, hogy megvalósuljon. Az eddigi tapasztalatok alapján indokolt a helyi jelentőségű természetvédelmi területek kezelési tervének – azaz a vonatkozó önkormányzati rendelet – felülvizsgálata. A természetvédelmi szempontokat nem csupán a természetvédelmi területeken,

hanem a „városi ökoszisztémában” is érvényesíteni szükséges.

A környezeti állapotértékelés keretében már kidolgozásra került a védett területek állapotának (természetesség, degradáltság, invazív fajokkal való fertőzöttség) monitoring-módszere, amely a szükséges beavatkozások meghatározásához szolgál. [lásd: 1.5 Zöldfelületi, természetvédelmi nyilvántartások, monitoring-rendszerek fejlesztése] Mindez a Természetvédelmi Őrszolgálat folyamatos adatgyűjtését teszi szükségessé.

A természeti értékek megőrzésében és a zöldfelületi rendszer fejlesztésében is kulcsfontosságú a lakosság közreműködése és a szemléletformálás [lásd: 1.6 Szemléletformálás, környezeti kultúra javítása, 3.3 A helyi közösségek és a fővárosi, illetve kerületi önkormányzatok közötti együttműködés javítása]. A városi környezetben fokozódó igényként jelenik meg a hobbiállatok tartása, amely számos – a településtisztasággal szorosan összefüggő – konfliktus mellett a szabadon engedett, megunt hobbiállatok miatt az őshonos állatvilágot is veszélyezteti a természetes tápláléklánc megbontásával, paraziták, betegségek terjesztésével. [lásd: 1. kötet, 4.1.4. fejezet] A konfliktus kezelésére javasolt ivartalanítási akciók és ismeretterjesztő kampányok szervezése a hobbiállat-tulajdonosok részére.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Kiegyensúlyozott finanszírozási háttér biztosítása a természetvédelmi területek kezelésére

A helyi jelentőségű természetvédelmi területek állapotértékeléséhez a vizsgálati, adatgyűjtési és adatértékelési módszertan átültetése a gyakorlatba, további biodiverzitási adatok vizsgálata, beépítése a monitoring-rendszerbe

Természetvédelmi stratégia készítése és a kezelési tervek ehhez igazítása

Természetvédelmi szempontból jelentős, de még nem védett területek, természeti értékek jogszabályi védelme

Oktatási, ismeretterjesztési tevékenységek, információs felületek fejlesztése Budapest természeti értékeinek bemutatására és a természetet veszélyeztető tényezők megismertetése

A Budapest Térinformatikai portál továbbfejlesztése biodiverzitási adatokkal, továbbá biodiverzitási adatok lakossági gyűjtése (pl.: vadonleső)

Környezeti nevelés a köztulajdonosi szemlélet és felelősségtudat fejlesztése érdekében

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

7. Egyedi városkarakter érték alapú megőrzése és fejlesztése

7.6. A természeti értékek megőrzése

CÉL INDOKLÁSA

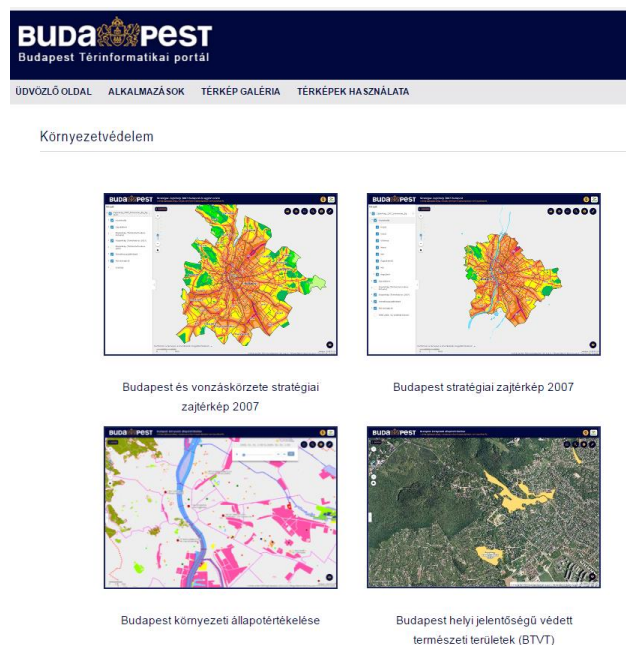
A Fővárosi Önkormányzat 2016-ban létrehozta térinformatikai portálját (8. ábra), amelynek célja, hogy a portálon publikált szakterületi térinformatikai alkalmazásokon keresztül tájékoztatás céljából megjelenítse és széles körben hozzáférhetővé tegye a fővárossal kapcsolatos legfontosabb nyilvános térinformatikai térképi adatokat. Az államigazgatási szerveknél és egyéb szervezeteknél további, környezetvédelemmel, természetvédelemmel kapcsolatos monitoring-rendszer működik. A kerületi önkormányzatoknál is különféle zöldfelületek fenntartásával és fakataszterrel kapcsolatos felmérés található (kerületi zöldfelület gazdálkodáshoz kapcsolódó adatbázisok, fakataszterek stb.).

A hatékony zöldfelület-gazdálkodás adatbázisai jelenleg nincsenek összehangolva, az adatok lekérdezése, megosztása nehezen történik, hiányoznak az egységes adatgyűjtési, -nyilvántartási rendszerek kialakításához szükséges jogszabályi felhatalmazások.

CÉL KIFEJTÉSE

Minden hatékony védelem alapja, hogy pontos áttekintésünk legyen értékeinkről, illetve folyamatos adatunk legyen az értékek állapotáról. A zöldfelületek tervezése, védelme, illetve a hosszú távú gazdálkodás csak hatékony, naprakész monitoring-rendszerekkel valósítható meg. A kerületi önkormányzatok és a Fővárosi Önkormányzat monitoring rendszereit össze kell hangolni, csak egy egységes adatbázis tud hatékony eszköz lenni a zöldfelületek védelme és megőrzése érdekében. A monitoring-rendszerekkel kapcsolatban több cél is megfogalmazható:

- (1) jogszabályba kell foglalni, hogy pontosan milyen adatokat, milyen rendszerességgel kell gyűjteni a zöldfelületekkel kapcsolatban;
- (2) meg kell határozni, hogy ki lesz az adatok gazdája, illetve ki milyen módon férhet hozzá az adatokhoz;
- (3) szabványokat kell kidolgozni az egységes zöldfelületi rendszer adatainak

8. ábra: Budapest térinformatikai portál
(<https://geoportal.budapest.hu/>)

nyilvántartására, különösen a fakataszterek tartalmára vonatkozólag;

- (4) össze kell hangolni a meglévő környezeti monitoring-rendszerek adatformáit, át kell tekinteni az egyes rendszerek közötti adatcserle lehetőségeket és hozzáféréseket;
- (5) fizikailag is ki kell alakítani egy olyan adatbázist, ahol a zöldfelületi adatok folyamatosan gyűjthetők;
- (6) folyamatosan gyűjteni és értékelni kell az olyan új technikákat, technológiákat, amelyek a zöldfelületek monitorozásban is használhatók (multispektrális úrfelvételek, drón-technika, hőkamerás felvételek, LIDAR lézeres felvételek stb.);
- (7) olyan új értékelési rendszereket kell a monitoring-rendszerekhez fejleszteni, amelyek a fa- és zöldfelületi érték, valamint az ökoszisztéma-számítások alapjául szolgálhatnak.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

A monitoring-rendszerekre fordított források növelése

A tervezés számára adatszolgáltatási rendszer kialakítása, jogszabályba foglalása

Egységes és naprakész monitoring-rendszer (zöldfelületi és fakataszter) kialakítása a kerületi önkormányzatok és Fővárosi Önkormányzat együttműködésével, az ehhez szükséges jogszabályi környezet kialakításával

Olyan internetes felületek kialakítása, ahol a lakosság visszajelzéseket adhat, bejelentést tehet a városi zöldfelületekkel kapcsolatban

CÉLINDOKLÁSA

Budapest környezetének minősége függ a városlakók felelősségteljes és tudatos környezettel kapcsolatos gondolkodásától és viselkedésétől. (lásd: 4.3. fejezet) A városlakó számára a magas minőségű városi környezet, valamint a városi „zöld” jelentőségének gazdasági, ökológiai, társadalmi és egészségügyi hasznossága több léptékben is kézzelfogható eszközökkel kommunikálható. Bár vannak biztató jelek, a főváros közösségének környezettel kapcsolatos szemléletén bőven van mit javítani. A legkisebb közösségektől (társasházak), a szomszédsági (tömb), kerületi, összvárosi szintig

CÉL KIFEJTÉSE

A környezeti kultúra javítása, valamint a szemléletformálás kiemelkedően fontos eszköz, hogy a Fővárosi Önkormányzat kommunikációjában a zöldfelületek jelentősége, szerepe és értéke erőteljesebb hangsúlyt és komplex megvilágítást kapjon. A közösség szemléletének formálása jól felépített, strukturált és következetes munkát igényel. Jól meghatározott stratégiai célok mentén hosszú éveken keresztül kell az azonos alapú, egymásra épülő tartalmakat kommunikálni. A közös szakmai bázis következetes, egységes szóhasználatot, széleskörűen letisztázott fogalmakat feltételez. Ehhez szakmaközi egyeztetések sorára van szükség, ahol a tájépítészeti, urbanista és ökológiai szempontok összehangolásával határozhatók meg a hosszú távú kampány szintjei, lépései és kulcsszavai. Csak egy széles szakmai bázissal lehet az egyes kommunikációs csatornákon célzott módon (korcsoportok, célcsoportok) elkezdni/folytatni a szemléletformálást.

Az önkormányzat és a társadalom városi zöldfelületekkel kapcsolatos kommunikációjára jó nemzetközi példa a bécsi „Gartentelefon”, amelyen keresztül a városlakók első kézből kaphatnak válaszokat a városi zöldfelületekkel, kertekkel, parkokkal kapcsolatos kérdéseikre. Bécs városának honlapján az iskolások és a fiatalabb korosztály számára workshopokat, műhelyeket hirdetnek a város parkjaiban, valamint letölthető az

lehet és kell tudatosan formálni az emberek látásmódját. Tíz évvel ezelőtt kevesen gondolták volna, hogy valaha Budapesten is gyakorlatilag teljes körű lesz a szelektív hulladékgyűjtés, bérelhető kerékpárhálózat fog üzemelni, vagy szinte magától értetődő lesz a kutyapiszok felszedése. Mára ezek realitássá váltak, de új célokat kell kitűzni: a zöldfelületek komplex szemléletű kezelésében, a valódi ökológiai gondolatok általánossá válásában vannak komolyabb lemaradások.

Karte mit Wiens Bäumen

9. ábra: „Woody” applikáció (<http://bupp.at/de/spiele/woody>)

ún. „Woody” applikáció (9. ábra), ami tulajdonképpen játékos formában, geocaching-szerűen nyújt információt a közterületen lévő városi fákról.

A folyamatos „jelenlétnek” két síkja van: a rendszeres, kiegyensúlyozott, kiszámítható tájékoztatás (tematikus honlapok, kiadványok, állandó megjelenések, TV, rádió) és a különböző időszakos kampányok (fák napja, föld napja stb.).

A cél több léptékben is értelmezhető. Nemzetközi kontextusban, a városok globális versenyében fontos a „Zöld Budapest” brand megjelenése. Ennek egyik eszköze lehet például a Európa Zöld Fővárosa díj. (lásd: 1. kötet - 2.2 fejezet) A helyi társadalmi szinten a szemléletformálás eszközei a következők lehetnek:

(1) Kiadványok: A digitális információátadás és -szerzés térhódítása ellenére fontos, hogy nyomtatott formában is megjelenjenek olyan kiadványok, amelyek bemutatják a zöldinfrastruktúra fejlesztések komplex eszközrendszerét a hazai és nemzetközi jó gyakorlatok révén. Ennek érdekében, a zöldinfrastruktúra koncepcióhoz kapcsolódóan kiadványsorozat is létrejött *Zöldinfrastruktúra füzetek* címen, amelynek első két kiadványa már meg is jelent (*Vízáteresztő burkolatok* és *Zöldhomlokzatok*). Ezenkívül további füzetek megjelentetése javasolt, amelyek a zöldinfrastruktúra védelem, fenntartás és fejlesztés egyéni és intézményi beavatkozási, módszertani lehetőségeit világítja meg közérthető formában.

(2) Programok: Budapest turisztikai programjai között a zöldfelületi rendszerrel kapcsolatos tartalmak megjelenítése. A

városi „zöldben” számos olyan rendezvény is zajlik, ahol tudatosítható a városhasználók számára a zöldfelületek értéke.

(3) Partnerség: A környezeti kultúrára való fogékonyság növelése az oktatási intézmények bevonásával történhet. A „zölddel” kapcsolatosan elkötelezett cégekkel, valamint a magánszektornal együttműködve is népszerűsíthető a magas minőségű városi környezet fontossága.

10. ábra: Zöldinfrastruktúra füzetek 1. kiadványa

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Hosszú távon tervezett, biztos pénzügyi háttér megteremtése a zöld ügy minőségi belső és külső kommunikációjának megteremtésére, fenntartására

A „Zöld Budapest/Green Budapest” brand komplex tartalmi és formai kitalálása, fejlesztése, bevezetése

Marketing eszközök alkalmazása szakemberek bevonásával a szemléletformálás során

Zöldinfrastruktúra füzetek megjelentetése, ami a zöldinfrastruktúra-védelem, -fenntartás és -fejlesztés beavatkozási, módszertani lehetőségeit világítja meg közérthető formában

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése

5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

5.3. A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javítása

2. PILLÉR: ZÖLDINFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉS

2.1 ZÖLDFELÜLETEK ÉS VÍZFELÜLETEK ARÁNYÁNAK NÖVELÉSE

CÉL INDOKLÁSA

A zöldfelület-intenzitás (továbbiakban: ZFI) a városszerkezet, a területhasználat, a beépítettség jellege szerint szélsőséges különbségeket mutat. A pesti belvárosban közel 1500 ha összefüggő területen nincs, vagy alig van növényzet, azaz szinte teljes mértékben hiányzik a szélsőséges városklimát kondicionáló zöldfelület, illetve vízfelület. (lásd: I. kötet - 4.1.1. fejezet)

A zöldfelületi intenzitás a város egészét tekintve 50%-os érték körül mozog. A belső és a hegyvidéki zónában azonban csökkent az intenzitás, míg az elővárosi, az átmeneti és a Duna menti zónákban kis mértékben növekedett. A sűrűn beépített belvárosi területeken az egyébként is minimális zöldfelület további csökkenése komoly probléma. A zöldfelületi intenzitás növekedése nagyobb részt a meglévő vegetáció természetes felnövéséből, illetve erősödéséből adódik (pl.: vasúti rozsdaterületek), de szembeűnő a javulás például Csepel északi részén, ahol a szennyvíztisztító körüli zöldfelület és a zöldtető hozott kimutatható javulást. A zöldmezős ipari és kereskedelmi/szolgáltató fejlesztések

CÉL KIFEJTÉSE

A zöldfelület-intenzitás növelése a főváros élethezőségének javítása érdekében több szempontból is alapvető cél és egyben eszköz is. A városi adottságokhoz és a sajátos szabályozási rendszerhez illeszkedő fővárosi BA rendelet kidolgozása teremtheti meg a jogi és a pénzügyi feltételt a fejlesztésekhez (lásd: 1.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának megőrzése).

A zöldfelület-hiányos zónákban, térségekben a közterületi megújítás során növelni kell a zöldfelület arányát (burkolt felületek felülvizsgálata, csökkentése, vízáteresztő burkolatok alkalmazása, parkolófásítás, illetve -kiváltás mélygarázzsal, parkolóházzal, parkolólemmel, továbbá alternatív zöldfelületi elemek, pl.: zöldtetők, zöldhomlokzatok létesítésével (11. ábra)), hogy javuljon a környezet hő- és vízháztartása, ami hosszú távon energiahatékony és költségcsökkentő megoldás.

11. ábra: Biodiverz zöldtető (www.zeosz.hu)

jelentős csökkenést eredményeztek. Feltűnő a városi parkok csökkenő ZFI értéke. (lásd: I. kötet - 4.1.1. fejezet)

A zöldfelületi intenzitás és a felszíni hőmérséklet területi eloszlása erős korrelációt mutat. Szembeűnő a Duna érdemi hűtőhatása is a környező területeken. (lásd: I. kötet - 4.1.1. fejezet)

A zöldmezős beruházások helyett a fejlesztéseket át kell terelni a barnamezős területekre. A barna, illetve rozsdaterületek újrahasznosításáig, akár átmeneti hasznosításként, egyszerű eszközökkel végrehajtott zöldfelületi fejlesztést kell megcélozni, s így a tényleges, majdani hasznosítás idejére már használható növényállomány állhat rendelkezésre. A barnamezős területek egy részét a zöldfelületi rendszer területi és lineáris hiányosságainak pótlására, megvalósítására kell használni zöldfelületi rendszerterv alapján (zöldsétány a vasúti lineáris rozsdaterületekből, zöldfelületi és zöldbeágyazott intézményterületek, közparkok, városi parkok, egyéb rekreációs célú zöldfelületek, élelmiszer- vagy energianövények termesztése, előfásítás stb.). (lásd: 2.5. Barnamezős területek zöldfelületi hasznosítása)

A mintegy 6000 hektár erdősült területen kívül további 2700 hektár be nem telepített, erdőnek kijelölt terület található többnyire a pesti külső kerületekben. A zöldfelületi intenzitás növelésére a kijelölt területek erdősítése nem mindig alkalmas jellemzően a termőhelyi adottságok és a közmű-infrastruktúrák miatt, ezért felül kell vizsgálni a fővárosi zöldfelületi rendszertervet is, hogy a jelentős zöldterületi hiány csökkentése érdekében a telepítésre jelölt erdőterületek közül hol lenne érdemes közparkot, zöldsétányt létrehozni (a patakok menti zöldfolyosóban a közeli lakóterületek zöldterületi ellátottságának javítását lehet megcélozni zöldterületi fejlesztéssel).

A tartalék zöldfelületi rendszerelemek erdőterületi vagy zöldterületi fejlesztésével 2030-ig

a fővárosban 300 hektár új, nagy zöldfelületi intenzitású rekreációs területet lehet létrehozni (erdőterületben számolva ez 5%-os növekedést jelentene). Első lépésben a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló, erdőterületnek szánt területek erdősítését vagy parkosítását célszerű elvégezni. (Az erdőtelepítésre szánt területek egy jelentős részénél rendezetlen vagy nagyon bonyolult a tulajdonjogi-kezelői háttér.)

A zöldfelületi intenzitás és a zöldfelületi rendszer fejlesztése érdekében a fővárosi biológiai aktivitásérték rendelete keretében létrehozandó egy BA kompenzációs feladatokat (is) finanszírozó „Zöldfelületi Alap”.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Alternatív megoldások ösztönzése (zsebparkok, közös használatú lakóterületek kialakítása a tömbbelsőkből, az egybenített belső udvarokban; tetőterületek, zöldtetők és zöldfalak létesítésének támogatása stb.)

A főváros zöldfelületi rendszertervének megújítása: a zöldfelületi rendszer szerkezeti megerősítése a barnamezős területek hasznosításával

Alulhasznosított, alacsony zöldfelületi intenzitással rendelkező zöldfelületek fásítása, intenzívebb növényállomány kialakítása, öntözőrendszer, csapadékvíz-tározók, esőterületek létesítése

Fővárosi BA érték rendelet és „Zöldfelületi Alap” megalkotása

A lakosság bevonása a lakásközelbeli zöldfelületek (közterületek, közös használatú lakóterületek, zöldsétányok, átmeneti zöldfelület-hasznosítások) tervezésébe, létesítésébe

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése

2.2 FÁSÍTÁSI PROGRAM: FASOROK, FÁSÍTOTT ZÖLDSÁVOK LÉTESÍTÉSE

CÉLINDOKLÁSA

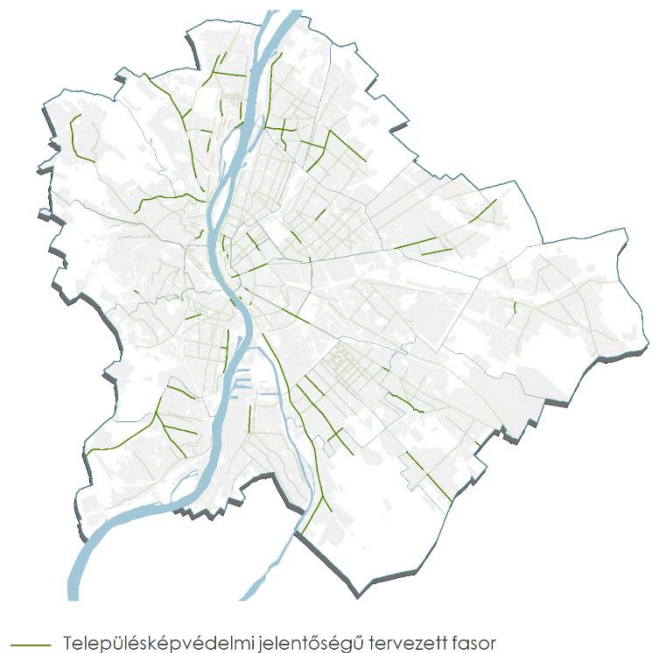
A fás vegetáció a zöldfelületi rendszer egyik legértékesebb eleme, amelynek kondicionáló, városökológiai hatása mellett meghatározó a városképben betöltött szerepe is. Az út menti fásított zöltsávok és fasorok a városi térszerkezetet erősítik, és segítik a tájékozódást is. A fák sok-sok évtizeden át fejtik ki közjóléti, ökológiai kondicionáló hatásukat, ezért értékük megfelelő körülmények mellett az idő előrehaladtával nem csökken, hanem növekszik.

A városi fák számára a legkedvezőtlenebb élőhelyek a városi utak, utcák, terek. Az élőhelyi adottságokat és a fák fejlődését a következők határozzák meg: a beépítés, valamint a burkolatok mértéke és jellege; a forgalom jellege és nagysága; a közműhálózatok elhelyezkedése és minősége; a fenntartás minősége és ezen belül különösen az öntözés lehetősége és gyakorisága. A közterületi fásítás legfőbb akadályát a közművek képezik: jelenlétük vagy sok esetben helypazarló elhelyezésük, illetve a szigorúan előírt védőtávolságok generálnak konfliktust. A faültetés során problémát jelenthetnek még a tűzvédelmi előírások korlátozásai és a növekvő parkolási igények is. Részben a fenti okok miatt keletkeztek az üres fahelyek, amelyeknek így a beültetésük is nehezen megoldható. A meglévő fákat gyakran az ideiglenes foglalások, rendezvények is veszélyeztetik, károsítják (Vörösmarty téri fákra

CÉL KIFEJTÉSE

A „Tízezer új fát Budapestre!” fővárosi faültetési program elsősorban a fasori fák pótlására, a fasorok megújítására, esetleg újak telepítésére koncentrál (a fasorokban lévő üres fahelyek száma közel 7 ezer). Mind a fővárosi kezelésű, mind pedig a kerületi kezelésű utak, terek fásításában még nagy potenciál van, ezért szükség lenne egy átfogó fatelepítési, fasor létesítési programra is. (A 12. ábra a településképvédelmi jelentőségű tervezett fasorokat ábrázolja). A történeti jelentőségű fasorok vizsgálata kimutatta, hogy számos fasor tűnt el a városi át- és beépítések miatt, azonban jó néhány pótolható, visszatelepíthető, illetve vannak kerületi

ráépített bódék, rögzítések stb.). (lásd: 1. kötet - 4.4.1. fejezet)

— Településképvédelmi jelentőségű tervezett fasor

12. ábra: Településképvédelmi jelentőségű tervezett fasorok Budapesten

kezelésben lévő, történeti értékű fasorok, amelyek város szerkezeti jelentőségüknél fogva inkább fővárosi védelmet és kezelést igényelnének. (lásd: 1. kötet - 4.2.2 fejezet)

A fővárosi zöldfelületi rendszerterv fejlesztése több új városi park létesítését, barnamezős területek zöldfelületi fejlesztését tűzi ki célul. Ezek a területek több tízezer fa betelepítésére alkalmasak, és a fásítást mielőbb meg kell kezdeni tekintettel a fák időigényes növekedésére és fejlődésére.

A fásítások legfontosabb célterületei a közterületek, ezen belüli is az utcai fasorok. A

felszín intenzív igénybevétele (gyalogos és közúti közlekedés, parkolás, egyéb különleges területhasználatok) miatt zöldfelületek, illetve zöldsávok kialakítása sok esetben nagyon nehéz, de ilyenkor sem szabad lemondani a fák városi környezetet javító, az utcaképet gazdagító hatásáról (ültetőhelyek, kazetták kialakítása, favédelem és intenzív fenntartás, dézsás fák stb.).

A *Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció* szerint 2030-ig legalább 5%-kal kell növelni az útsorfák számát a folyamatos felújításon és pótlásokon túl. Elsősorban az üres fahelyeken kell elvégezni a fatelepítést, miközben elkészülhet a fásítási programterv, amely mentén évente 4–5000 db fa telepíthető (fővárosi és kerületi kezelésű utak, terek mentén).

A belvárosban elsősorban a közterületek újraosztásával (a közúti forgalom korlátozásával, a meglévő parkolókapacitások csökkentésével, közművek kiváltásával, közműmentes élettér biztosításával, helytakarékosabb közműlagutak létesítésével) lehetséges az új fasorok létesítése. Ehhez természetesen bátor várospolitikai döntések kellenek. A már megvalósult, ilyen jellegű sikeres fejlesztések (pl.: Budapest Szíve pályázat keretében megvalósult gyalogosbarát utcák) is visszaigazolják a döntések helyességét.

A fásítások a termőhelyi adottságoknak megfelelő taxonnal kell, hogy történjenek, ugyanakkor az élőhelyi adottságok javítása, az öntözés és a minőségi fenntartás biztosítása nélkül nem érhető el tartós eredmény.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

„Zöldfelületi Alap” létrehozása, biológiai aktivitásérték kompenzációja

Fatelepítési programterv

Átmeneti, rekreációs hasznosításra kijelölt barnamezős területek fásítása

Új favédelmi és fapótlási rendelet, közmű- és közlekedési infrastruktúra káros hatásaitól való védelem biztosítása (védőtávolságok, védőterületek stb.)

A fák értékének tudatosítása, „Fogadj örökbe egy fát!” akció, lakosság bevonása a fásítási programba

Digitális fakataszter honlapjának létrehozása a lakosság tájékoztatására (pl.: a beteg fák kivágásának szükségességét is lehetne kommunikálni), a közösségi érdeklődés és felelősség felkeltésére

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése	5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése
9. Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet – kompakt város	9.6. Elhanyagolt, átjárhatatlan területek átstrukturálása, megújítása, zöldfelületi bővítése
10. A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei	9.18. Lakóterületek komplex rehabilitációja 10.2. Barnamezős területek funkcióváltása

(kerékpár)út- és zöldhálózat-fejlesztés is megvalósul.

A megvalósulás irányába való továbblépést jelenleg a jól előkészített, a Rákos-patak völgyének fővárosi szakaszára vonatkozó mesterterv jelenti, melyet a megvalósulást szolgáló további műszaki tervek kell, hogy kövessenek. A Rákos-patak menti zöldfolyosó fejlesztését, a zászlóshajó projektet, a többi fővárosi patak-revitalizációs programnak kell majd követnie.

A revitalizáció és a zöldhálózati fejlesztés a kisvízfolyások vízgyűjtő településeivel

partnerségben, a fejlesztési elképzeléseket összehangolva valósítható meg. A minőségromlás megállítása, az árvízi kockázat kezelése és a zöldfolyosó fejlesztése az agglomerációs településekkel összehangolt zöldinfrastruktúra-fejlesztést igényel, elsődlegesen a településfejlesztési programok és a szerkezeti tervek szintjén. A patak völgyekben a további fejlesztések a revitalizációval és a zöldhálózati fejlesztésekkel összhangban engedélyezhetőek. Átfogó cél a patak völgyek zöldfelületi intenzitásának növelése a területhasználatától függetlenül.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Kisvízfolyás-revitalizációs alap létrehozása

LIFE és Interreg pályázati források felhasználása

Integrált kisvízfolyás-revitalizációs tervek készítése

Zöldfelületi intenzitás növelése szabályozási tervi szinten

Patakmenti táj, mint védelmi övezet kijelölése, amelyen belül cél a biológiai aktivitás megőrzése, növelése, a rekreációs funkciók fejlesztése

Kisvízfolyásokat és környezetüket érintő telkek tulajdonviszonyának rendezése

Közösségi tervezés keretében a patakpartok revitalizációs kertépítészeti tervének kialakítása

Tanösvények, vezetett séták a revitalizált patakmedrek vagy a fejlesztési lehetőségek bemutatása céljából

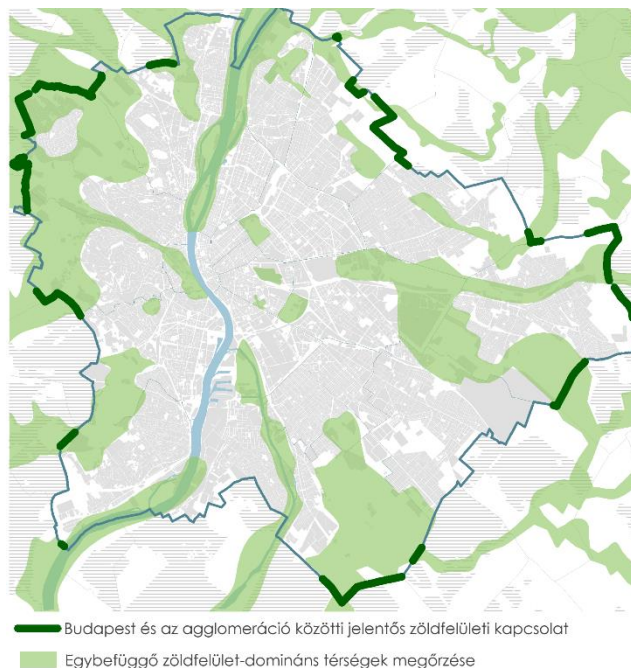
BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése 5.16. Patakok, kisvízfolyások rendezetté tétele

2.4 BUDAPEST ÉS AZ AGGLOMERÁCIÓ KÖZÖS ZÖLDINFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉSE

CÉL INDOKLÁSA

Budapest külső kerületeinek és az agglomerációs gyűrű településeinek fejlesztése sok helyen a természetes zöldöv felélését, beépítését eredményezte. Különösen a keleti határzónában és a budai oldali hegyvidéken tapasztalható a beépített területek strukturálatlan összenövése (15. ábra). A szabályozási és településképi anomáliákon túl a folytonos városias szövet kedvezőtlen ökológiai hatásai (biodiverzitás csökkenése, élőhelyek visszaszorulása, kedvezőtlen településökológiai jelenségek, hősziget stb.), illetve társadalmi hatásai (rekreációs zöldfelületekhez való hozzáférés mennyiségi romlása) számottevőek.

15. ábra: Budapest és az agglomeráció közös zöldinfrastruktúrája

CÉL KIFEJTÉSE

A peremterületi zöldövezetek fogyásának megállítása, a folyamat visszafordítása az agglomerációs településekkel összehangolt zöldinfrastruktúra-fejlesztést igényel, elsődlegesen a szerkezeti tervek szintjén és a zöldfelületi intenzitás növelésével kell történjen. A települések közötti zöldövezetben további fejlesztések nem

engedhetők meg, ezért a rövid távú gazdasági érdekeken kívül figyelembe kell venni a hosszabb távú, ökológiai és társadalmi érdekeket és szempontokat is. Ahol ez már nem lehetséges, és a folytonos települési szövet már kialakult, ott a zöldfelületi intenzitás növelése a cél a területhasználatától függetlenül.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

„Zöldfelületi Alap” létrehozása, BA érték megváltásból

Térségi zöldhálózat, zöldövek védelmének felülvizsgálata és újak kijelölése az agglomerációs térség (BATrT) tervezésekor településszerkezeti tervi szinten

A megengedett legkisebb zöldfelületi arány növelése szabályozási tervi szinten

A településhatár mentén elhelyezkedő kertségek (egykori zártkertek) megőrzése, kertmozgalom ösztönzése

A biológiai aktivitásérték rendelet főváros és agglomeráció szintű újraalkotása a települések közötti zöldöv megvalósíthatósága érdekében

Lakosság bevonása a peremterületek zöldövezetének fenntartásába, a csatlakozó lakóterületek zöldfelületi intenzitásának növelésébe

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

2. Partnerség — a jövő közös tervezése a térségben és országosan

2.2. Partnerség Budapest és Pest megye között

CÉLINDOKLÁSA

A funkcióvesztett, kihasználatlan vagy rosszul hasznosított egykori ipari és üzemi (közlekedés-, közút-, közmű-üzemi stb.) területek Budapesten (mintegy 1250 ha nagyságú területen) a fejlesztések tartalékterületeit képviselik. Az ipari termelésből, közlekedési üzemeltetésből származó, a telephelyen otthagytott, esetenként veszélyes hulladékok, illetve a széttagolt tulajdonosi struktúra miatt ezek a barnamezős területek előkészítés nélkül nem tudnak újra bekerülni a város vérkeringésébe, még akkor sem, ha jó településszerkezeti és infrastrukturális adottságokkal rendelkeznek. Az átmeneti zónában, illetve a sugár irányú közlekedési kapcsolatok mentén fekvő összefüggő, nagy területek, illetve lineáris jellegű barnamezők egy része nem csak alkalmas lenne zöldfelületi fejlesztésre, hanem a település-szerkezeti adottságok okán éppenséggel szükséges lenne a barnamezőből zöldmezőt fejleszteni.

A több éven át kihasználatlan barnamezőkön megindult a spontán vegetációs fejlődés, ami részben gondot is jelent, mert az özönnövények terjedése nem kívánatos, ám néhány, már régebben felhagyott barnamezős területen már a többszintes növényállomány is megjelent, jellemzően nem csak adventív fajokkal, hanem pionír, honos társulással.

Az átalakuló területek átmeneti, zöldfelületi hasznosítása kiváló lehetőség a zöldinfrastruktúra fejlesztésében. Arra a rövidebb-hosszabb, de mindenképp átmeneti időszakra, amíg az adott

terület eléri új funkcióját és használati formáját, az üres, kihasználatlan, rendezetlen és ezért gyakran a városképet is rontó megjelenésű ingatlanok bekapcsolódhatnak a város vérkeringésébe, jellemzően ideiglenes zöldfelületi szereppel. Elsősorban a belvárosi és az átmeneti zónákban, ahol a zöldfelületi ellátottság mennyiségi és minőségi mutatói elmaradnak a kívánt értékektől és a lakossági igényektől, nagy kereslete lenne az átmeneti zöldfelületeknek.

Az alulhasznosított területek „ugaroltatása” alatt is szükséges őrzési, fenntartási, kezelési munkák és az özönnövények, allergén gyomok elleni védekezés az önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok esetében olyan kiadásokat jelentenek, amik ésszerűen csökkenthetők lennének a területek átmeneti, illetve ideiglenes zöldfelületi, közösségi használatba adásával. Budapesten még kevésbé jellemző, de számos nagyvárosban gerilla akciókkal foglalnak el különböző társadalmi csoportok épületeket, ingatlanokat, ahol többek között közösségi gerillakertészeteket is létrehozhatnak.

A használaton kívüli területek hasznosításra már Budapesten is volt ígéretesnek tűnő kezdeményezés. A Nyugati Grund néven ismertté vált, felhagyott vasúti terület átmeneti zöldfelületi hasznosítására született diplomamunka (16. ábra), illetve a Főváros Önkormányzat szervezésében közösségi tervezés és műhelymunka is kezdődött.

16. ábra: A Nyugati Grund zöldfelületi hasznosítása (Sipos Andrea (2014): A Nyugati Grund átmeneti hasznosítása, BCE Tájépítészeti Kar, diplomamunka)

CÉL KIFEJTÉSE

A barnamezős területek átmeneti és/vagy állandó zöldfelületi hasznosítása a zöldinfrastruktúra-fejlesztés egyik legfontosabb potenciálja. A koncepció komplex célrendszerének

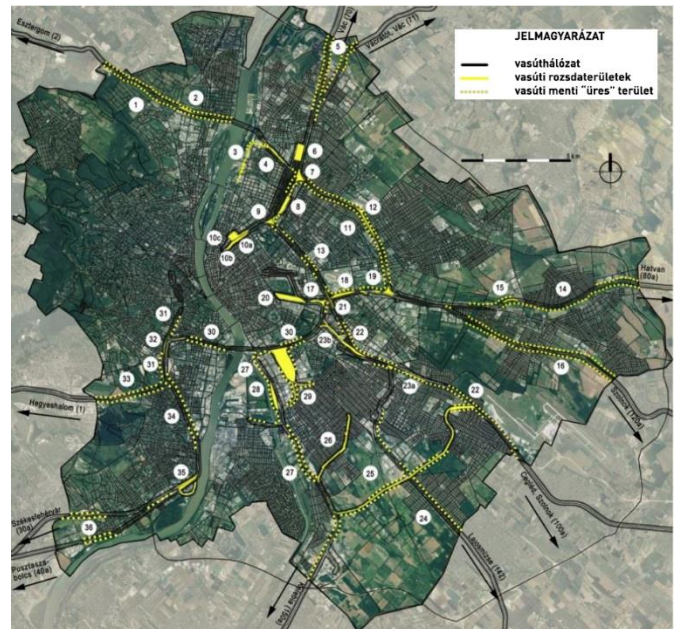
megvalósítási lehetőségét kínálja a barnamezős területek zöldfelületi fejlesztése: a zöldterületi ellátottság és a zöldfelületi intenzitás javítása; a zöldhálózat szerkezeti hiányainak pótlása; az

átmeneti, illetve közösségi használatba adott területek kínálatának bővítése; a fenntarthatóság és környezetminőség javítása; szennyezett talajok gazdaságos, in situ minőségjavítása stb.

Az átmeneti zöldfelületi hasznosítás szolgálja a környezetminőség javulását, a városi környezetkultúra fejlődését és közösségi, illetve egyéni felelősségvállalási attitűdöt. Ezeknek az átmenetileg hasznosított területeknek a zöldfelületi használata kiemelkedően fontos eszköze a szemléletformálásnak, hiszen lehetőség nyílik az emberek bevonására szellemi és fizikai értelemben egyaránt. Az átmeneti hasznosításra tervezett zöldinfrastruktúrát olyan funkciók és növényhasználati formák jellemzik, amelyeknél kevésbé lényeges az időbeli kifutás. Áttelepíthető elemek és/vagy egy- kétéves kultúrák jellemzik. Ideális helyszínek közösségi kert vagy városi kertművelés céljára, így a városi lakosság friss zöldséggel, gyümölcssel való ellátottsága is javulna. Hasonlóan ideillő hasznosítás a könnyen áttelepíthető kutyafuttató, játéktér vagy sportkert. A nemzetközi gyakorlatban széles körben elterjedt az ideiglenes rendezvényhelyszínként való üzemeltetés, ami szintén igényli az ingatlan rendezését, szépítését, növényzettel való élhetővé tételét. Cél az átmeneti hasznosítású, átalakulóban lévő területek zöldfelületi intenzitásának fenntartása, növelése és a közösségi részvétel erősítése függetlenül a jövőbeli hasznosítástól.

A barnamezős terület nemcsak a zöldfelületi rendszer fejlesztésében, hanem meglévő elemek védelmében is meghatározó lehet, hiszen a barnamezős területek előnyben részesítésével úgy lehet kiszolgálni az egyéb fejlesztési igényeket (pl.: iroda- és lakóterületi fejlesztések), hogy azok zöldmezős területeket (mezőgazdasági és erdőterületeket) nem érintenek.

Kiemelt feladat a városfejlesztésbe, a zöldfelületi fejlesztésbe olyan támogatási eljárások és alapok beépítése, amely segít a felhagyott barnamezős területek helyzetbehozásában, tulajdoni rendezésében, megváltásában. A cél a fejlesztések barnamezőkre való irányítása, jelentős zöldfelülettel rendelkező intézmények, illetve

17. ábra: Vasúti területek zöldterületi fejlesztése (Hutter Dóra (2015): Budapest zöldfelületi rendszerének fejlesztése vasúti rozsdaterületek felhasználásával c. munka nyomán)

zöldterületek kialakításával. A főváros rendkívül alacsony zöldterületi ellátottságát a barnamezős területek közparkfejlesztésével eredményesen lehet javítani, s épp ott, ahol a legnagyobb hiányok vannak (pl.: átmeneti zóna, külső pesti zóna, pesti belső zóna).

A vasúti felhagyott területek közül a lineáris zöldhálózati elemek kiépítése kiemelt fontosságú cél, mert a sugárirányú kapcsoló elemeket lehet itt létrehozni, illetve visszapótolni (17. ábra). A lineáris zöldhálózati elemekkel, ún. zöldsétányok létesítésével (új lineáris zöldterület kategória, 50% zöldfelületi aránnyal, amely környezetbarát közlekedésre és rekreációra feltárt) az átmeneti és a külső zóna környezetbarát közlekedési feltételei is jelentősen javulnak (bicikli, és egyéb környezetbarát gördülőforgalom, séta- és lovasútak stb.). A fejlesztés révén a fővárosi közúthálózat is részben tehermentesíthető.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Fővárosi területhasználati megállapodások, illetve területhasználatba vételi megegyezés a vasúti területek kapcsán, településrendezési szerződés

Átmeneti hasznosításra mintaprojektek finanszírozása, támogatási rendszer felállítása szektorok közötti partnerségben a jövőbeni használókkal befektetőkkel, kezelőkkel

Fővárosi zöldfelületi rendszer fejlesztési tervben a zöldhálózatok megerősítése, barnamezős akcióterületek kijelölése

Városi „ugarak” felmérése, átmeneti hasznosítási programok és azok jogi feltételeinek kidolgozása, önkormányzati támogatással, illetve a tulajdonosokkal és a hasznosításban szerepet vállaló szervezetekkel folytatott mediációs munkával

Ideiglenes zöldfelületi hasznosítást ösztönző helyi szabályozás bevezetése

A zöldhálózatok, zöldsétányok megerősítése/alkalmazása a településrendezési eszközökben

Közösségi kertek és átmeneti hasznosítású barnamezős területek közösségi alapú fejlesztése

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése

5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

5.3. A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javítása

10. A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei

10.2. Barnamezős területek funkcióváltása

CÉLINDOKLÁSA

Budapest klimatikus adottságai miatt a jó minőségű zöldfelület fenntartásához szükség van a természetes csapadékvíz kiegészítésére. Az öntözővíz ellátást jelenleg túlnyomó részben a vezetékes ivóvízhálózat adja, míg az épített, burkolt felszínekre eső csapadékvizet összegyűjtik, majd a szennyvízhálózaton keresztül elvezetik, kezelik és a felszíni vízelvezető hálózatba engedik.

Az utóbbi időszakban a szélsőséges klímajelenségek egyre gyakoribbak. A hirtelen lezúduló záporok csapadékvíz-hozamát a vízelvezető rendszer nem tudja elvezetni, a zöldfelületeken nincsenek átmeneti tározásra alkalmas kert- vagy parkrészek, és így a felszíni adottságtól függően kisebb-nagyobb elöntések keletkeznek. Hosszabb aszályos időszakban – öntözés hiányában – még a zöldfelületek vízelnyelő kapacitása is romlik, így tovább csökken a csapadékvíz-elnyelés, -elvezetés lehetősége.

A csapadékvízzel való tudatos, fenntartható gazdálkodás hiánya kétszeresen is pazarló (még akkor is, ha az egyesített csatornarendszernél szükséges a csapadékvíz átöblítő hatása): egyrészt

az öntözővízhez jó minőségű, kezelt ivóvizet használnak, másrészt a területre eső csapadékvizet elvezetik és szennyvízként kezelik. A csapadékvizet helyben kezelő rendszerek ösztönzése tehát fontos fenntarthatósági és zöldfelület-gazdálkodási tényező, amellyel a környezetminőség javítása mellett a kisvízfolyások árvízi kockázata és a szennyvízelvezető hálózatok terhelése is csökkenthető. Jelenleg azonban az infrastrukturális háttér nem megfelelő ehhez, és nincs jogszabályi ösztönző-rendszer a csapadékvíz hasznosítására.

18. ábra: Esőkert (www.pinterest.com)

CÉL KIFEJTÉSE

A zöldfelület-gazdálkodás egyik fontos alapfeladata a jó minőségű fenntartás, ehhez pedig elengedhetetlen a zöldfelületek vízellátásának biztosítása. Intenzív fenntartású zöldfelület esetében a vízigény mintegy felét adja a természetes csapadék, de azt sem mindig a kívánt időszakban, s főként nem a kívánt intenzitással. Jelenleg sem a közterületen, sem magánterületen nem prioritás a csapadékvíz gyűjtése és öntözési célú hasznosítása.

Ez a pazarló gyakorlat csak komplex, rendszer-szintű programmal változtatható meg. Jelenleg készül a Főváros Vízgazdálkodási Konceptiója (Fővárosi Csatornázási Művek készíti), amelyben átfogóan és részleteiben is foglalkoznak a városi csapadékvíz-gazdálkodás kérdéseivel. Kiemelt cél a program integrálása a zöldinfrastruktúra-stratégiába, és ennek megfelelően a speciális,

zöldinfrastruktúrát érintő programelemek részletes kidolgozása.

Cél az építési engedélyezési eljárásban olyan ösztönzők beépítése, amely a felújítások és új beruházások esetén az esővíz helyben kezelését és hasznosítását támogatja. Mintaprojektek indításával, a döntéshozóknak és a beruházóknak szóló segédletek kidolgozásával elősegíthető a megfelelő technikai megoldások megismerése, fokozatos elterjedése.

Esőkertek (18. ábra), szikkasztó rendszerek, ideiglenes elöntési területek kialakítása csakis elválasztott rendszerű csapadékvíz elvezetés esetén valósulhat meg, ugyanis egyesített rendszerben csatornázott területeken elöntés esetén higított szennyvizek jutnának a felszínre, illetve a szikkasztó rendszerekbe, ami környezetvédelmi szempontból megengedhetetlen. Az egyesített rendszerű csatornák jó működése

szempontjából fontos, hogy a csapadékok időszakosan átöblítsék a hálózatot, így ezeken a területeken a kevésbé intenzív csapadékok visszatartása, késleltetése nem kívánatos.

Az esővizet megtartó és helyben hasznosító zöldinfrastruktúra-elem létesítése a zöldfelületek karakterében is változást hoz. Az új elemek

(esőkertek, esővízkezelő burkolatok, multifunkcionális esővízkezelő terek, felszíni növényesített folyókák stb.) megjelenésével változatosabbá válnak a közlekedési felületek zöldfelületei és a zöldterületek, illetve intézményi kertek.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Közintézmények felújításánál, létesítésénél elválasztott rendszerű szennyvízkezelés, csapadékvíz helyben kezelő, hasznosító rendszerek támogatása

Mintaprogram finanszírozása, amelyben lokális (ingatlan) és kerületi (rendszer) szintű megoldások születnek a környezettudatos csapadékvíz-gazdálkodásra

A Vízgazdálkodási Koncepció és a zöldinfrastruktúrára vonatkozó tervek összehangolása, közös és integrált stratégia, illetve programok kidolgozása

Tervezési segédlet a csapadékvíz hasznosításáról beruházók és döntéshozók részére

Meglévő létesítmény felújításánál vagy új létesítésénél a csapadékvíz helyben kezelő rendszerek preferálása

A csapadékvíz-gyűjtés és az azzal való öntözés ösztönzése

Újfajta, a csapadékvíz hatékonyabban kezelő zöldfelületek kialakításának ösztönzése

Fúrt kutas hálózatból nyert vízzel való öntözés ösztönzése

Környezeti nevelési programok szervezése és mintaprojektek bemutatása (pl.: FŐKERT bemutató esőkertje) a helyi közösségek tájékoztatására, szemléletformálásra

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése 5.15. Csapadékvizek hasznosítása

2.7 ZÖLDTERÜLETI ELLÁTOTSÁG JAVÍTÁSA

CÉLINDOKLÁSA

A közkertek, közparkok és városi parkok mennyisége kevés, területi eloszlása kedvezőtlen, az ellátottság szélsőséges különbségeket mutat. A zöldterületek nyújtotta rekreációs lehetőségek hiányát csak részben pótolják az erdőterületek, és elsősorban csak a jobban ellátott budai oldalon.

A zöldterülettel és erdőterülettel legjobban ellátott térségek: I. és XII. kerület, II. kerület nagyobb része, XI. kerület belső része. Legkevésbé ellátott térségek: XIV. Alsórákos térsége, XVI., XVII. kerület külső részei, XXI., XXII. kerület kertvárosias területei.

Az 1 főre jutó zöldterület szempontjából a legjobban ellátottak az I., III., X. és XIV. kerületek. A legrosszabb helyzetben a VI. és VII. kerületek vannak $2 \text{ m}^2/\text{fő}$ alatti ellátottsággal. A főváros közhasználatú zöldfelületekkel való ellátottsága mindössze $6 \text{ m}^2/\text{fő}$ (közpark, közkert, városi park)², szemben az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által ajánlott $9 \text{ m}^2/\text{fő}$ értékkel.

CÉL KIFEJTÉSE

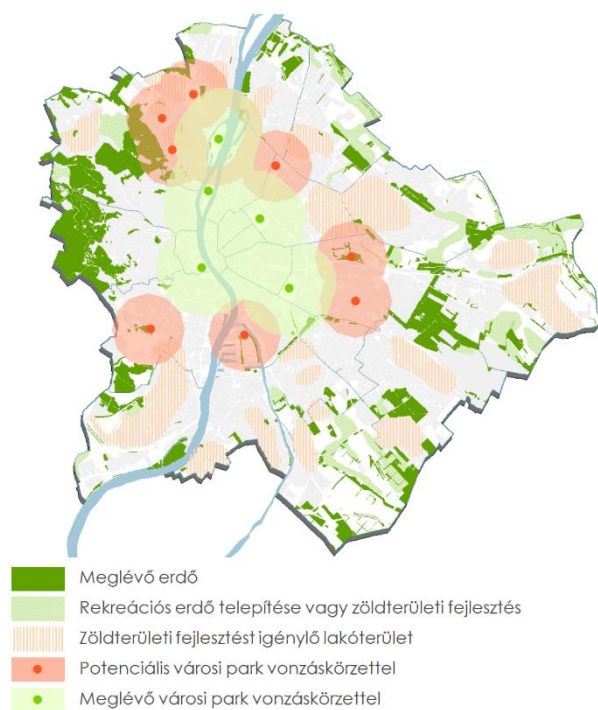
Az ellátatlan körzetekben, a zöldfelület-hiányos belvárosban új, közcélú zöldterületeket (városi park, közpark, közkert, fásított tér, zöldsétány) kell kialakítani (20. ábra). A zöldterületi fejlesztéseknél a különböző rekreációs igények jó elérhetőségét mindenki számára biztosítani kell (egész/fél napos, illetve napi, rövid idejű rekreáció). Az egész napos rekreáció számára új városi nagyparkokat, illetve rekreációra jól feltárt erdőterületeket kell létesíteni elsősorban a pesti oldalon, a jó minőségű budai erdőterületek nagy távolsága miatt.

A zöldhálózat tervezésekor figyelembe kell venni az egyes zöldhálózati elemek vonzáskörzetét: a hétvégi, egész napos rekreációra alkalmas parkerdők vonzáskörzete a legnagyobb (6 km), míg a városi parkoké 2 km . A komplex rekreációs lehetőségeket nyújtó nagyobb közparkok vonzáskörzete $300\text{--}1000 \text{ m}$, a mérettől, a városszerkezeti és elérhetőségi adottságoktól függően, míg a közkertek a mindennapos, lakás

² A KSH adatai szerint $13,7 \text{ m}^2$ jut egy főre, de a metodika fogalomhasználata nem tisztázott, így ez az érték nem mérvadó.

19. ábra: 1 főre jutó zöldterületek nagysága Budapesten

20. ábra: Zöldterületi fejlesztési potenciál Budapesten (a tényleges vonzáskörzetek az izoláló hatások miatt változhatnak pl.: vasúti területek)

közeli rekreációban játszanak szerepet, 150 méteres elérési távolságban. A telepszerű lakóterületeken a közhasználatú zöldfelületek (közös használatú lakókerterek, sétányok, terek, esetleg közösségi kertek) vonzaskörzete jellemzően a lakótelep területe, nagyobb vonzaskörzettel csak a közparkként is használható, nagyobb zöldfelületek rendelkeznek (lásd: 1. kötet - 4.2 fejezet).

A Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció szerint 2030-ig a zöldterületi ellátottságot (ellátott lakó-területek / lakóterületek összterülete az elérési távolság alapján) a belső zónában 100%-ra, az átmeneti zónában 80%-ra, az elővárosi és a hegyvidéki zónában 60%-ra kell emelni. Ugyanakkor a fejlesztéseknél figyelembe kell venni, hogy a különböző lakóterületeken eltérőek lehetnek az igények. A nagy lakónépségsű területeken (pl.: telepszerű beépítéseknél, belvárosi, illetve átmeneti zóna) nagyobb az igény közhasználatú zöldfelületekre, mint a kertvárosokban – ahol a saját, egyedi vagy közös használatú lakókerterek mellett a kisebb nagyobb közparkoknak, játszókereteknek, sportkereteknek komoly társadalmi szerepe van.

A rekreáció időtartama mellett tekintettel kell lenni a különböző korosztályok eltérő igényeire is, különösen a gyermekekre és az idősebb generációkra. Biztosítani kell a lakóterületek játszóterekkel, sportkeretekkel és szabadtéri sportpályákkal való ellátottságát (lásd: 2.8 Zöldterületek minőségi megújítása).

A belvárosban elsősorban a gyalogos közterek és sétáló utcák hálózatának további fejlesztése a feladat. Emellett alternatív megoldásokkal, korlátozott közhasználatú zöldfelületek létesítésével pótolhatók a hiányzó zöldterületek. A megfelelő mennyiségű, területi eloszlású és minőségi zöldterületek kialakításához új finanszírozási módokat kell keresni, a zöldterületeken jelentkező bevételek és a zöldterületi externáliák figyelembevételével. A közterületeken (zöldterületeken) keletkező bevételeket vissza kell forgatni ezekre a területekre. A kedvező externáliákat kihasználva pedig a magántőkét kell bevonni a zöldterületi fejlesztésekbe, a környező területek ingatlanfejlesztéséhez kapcsolva.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Alternatív megoldások ösztönzése (zsebparkok, közhasználatra megnyitott belső udvarok, tetőkerterek, közösségi kertek stb. létesítése)

Barnamezős területeken városi parkok, közparkok, illetve zöldsétányok létesítése

Alulhasznosított zöldfelületek rekreációs célú fejlesztése

Új zöldterületek kiszabályozása (normatív előírások alkalmazása az új lakóterületeken)

Helyi közösség bevonása a zöldterületi fejlesztésbe

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.1. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

2.8 ZÖLDTERÜLETEK MINŐSÉGI MEGÚJÍTÁSA

CÉLINDOKLÁSA

Az alacsony ellátottság gyakran a zöldterületek túlterheléséhez vezet. A zöldterületeken átlagos használat mellett 10–15 évente, míg intenzív, illetve rendszeres tömeges használat mellett 3–5 évente részleges vagy teljes felújításra lehet szükség. Általános jelenség, hogy a fenntartás nem tart lépést a rekreációs használat intenzitásával, ami gyors minőségromlást okoz.

A parkokban rendszeresek a különböző tömegrendezvények, gyakran a park terhelhetőségét meghaladó mértékben és módon. A parkok korszerűsítése, a túlzott funkcionális gazdagítás újabb állandó építmények elhelyezésével jár,

CÉL KIFEJTÉSE

A városi parkok (Városliget, Margitsziget, Népliget, és Gellérthegy, Óbudai-sziget) rekreációs és rendezvény-terhelését össze kell hangolni, figyelemmel az értékes növényzet fokozott érzékenységre (lásd: 1.3 A zöldterületek védelme, elsődleges funkcióinak biztosítása). Mindezek figyelembevételével a jelentősebb rendezvényekhez, a meglévő városi nagyparkok tehermentesítésére új területeket kell kijelölni Budapesten. A Népliget jelenlegi alulhasznosítottága folytán bizonyos funkciókat elláthat, de rendezvényhelyszínként más területet is kell keresni (pl.: az Éles sarok melletti zöldfelület Kőbányán).

Ugyanakkor az alulhasznosított parkok (pl.: Népliget, Óbudai-sziget) funkciókínálatát a kor rekreációs igényeinek megfelelően kell átalakítani, amelyeknél figyelembe kell venni az új rekreációs igényeket, mint például az extrém sportpályák, szabadtéri fitneszkert, készségfejlesztő akadálypályák, grillpark.

A parkok, városi terek átalakításakor az esélyegyenlőség jegyében figyelembe kell venni a hátrányos helyzetűek igényeit is. Így a felújításoknál biztosítani kell az akadálymentességet, illetve a speciális funkciókat, mint például a vakoknak tervezett kertek.

miközben a nagyobb rekreációs forgalom okozta többlet-terhelést a fenntartás nem kompenzálja.

A közvélemény kutatások a parkok gyenge felszereltségére, gyors lepusztulására, közbiztonsági problémákra hívják fel a figyelmet. A lakosság bevonása a tervezésbe és a fenntartásba ma még ritka a fővárosban, pedig hazai és nemzetközi példák igazolják a közösségi, participatív (részvételi) tervezés és fenntartás értékteremtő és -védő szerepét (lásd: 3.3 A helyi közösségek és a fővárosi, illetve kerületi önkormányzatok közötti együttműködés javítása).

21. ábra: Erzsébet téri skatepark (forrás: Budapest 2030)

A zöldfelületek fejlesztésén túlnyúló feladat a parkok hozzáférhetőségének, megközelíthetőségének javítása, különösen az emiatt alulhasznosított parkok esetében (pl.: Óbudai-sziget).

Kiemelten fontos, hogy a városi parkok fejlesztése ne ad hoc beruházások keretében történjen, hanem átfogó koncepció részeként. Még ha átfogó rekonstrukcióra nincs is lehetőség, a kisebb beavatkozásokat is a távlati fejlesztésekhez érdemes igazítani. A parkok egységes kialakítása érdekében szabadtér-építészeti, kertépítészeti, gyalogos és gépjármű-közlekedést, közmű- és felszíni vízelvezetést, illetve hírközlést is magába foglaló közterület-alakítási terv készítése indokolt.

A zöldterületek (és a közterületek, a városias szabadterek) megújítása, intenzív fenntartása különösen sürgető ott, ahol a lakóterületek zöldterületi ellátottsága alacsony, illetve kritikus vagy alacsony a zöldfelületi intenzitás (külső kerületek, átmeneti zóna, belváros). A zöldterületek és városi szabadterek intenzív fenntartása, illetve a

közbiztonság javítása a minőségi turizmus erősítése érdekében is szükséges.

A közösségi kertek példájára támogatni kell a lakossági részvételt a rekreációs célú zöldfelületek fenntartásában, illetve tervezésében.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Stratégiai terv készítése a zöldterületek fejlesztésére, kezelésére

Parkórszolgálat jogi alapjainak megteremtése

Közösségi részvétel, társadalmi részvétel erősítésének jogszabályi környezete

Helyi közösségek bevonása a megújítások tervezésébe és fenntartásba, illetve zöldterület-védelembe

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.3. A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javítása

CÉL INDOKLÁSA

A városi zöldfelületi rendszer tervezésének helyét, tartalmát és módszertanát több ízben tekintették át a Magyar Építész Kamara szakértői bizottságai, ám a tervhierarchia és a tartalmi követelmények rendezésére tett javaslatok mégsem kerültek a jogalkotók elé. A tervezés korszerűsítése pedig éppen a város fenntarthatóságának, élhetőségének a javítását szolgálja. A városi tájépítész, az ő szerepe, a tervhierarchiában meghatározott pozíciója az élhetőségi, fenntarthatósági versenyben, vagy a klímatudatos és zöld városok mozgalomban élen járó városokban általában meghatározó cél és eszköz (lásd: 3.2 Hatékonyabb igazgatási, szervezeti

rendszer létrehozása). A főváros sajátos táji adottságai és településszerkezete a tervezés specifikálását is igényli. A településrendezési eszközök alátámasztó munkarészeiben meghatározott rendezési javaslatok és fejlesztési célok nem tudnak érvényesülni a jóváhagyásra kerülő munkarészekben. A zöldfelületi/zöldterületi ellátottság csak vizsgálati, értékelési szempont, de nincs célérték, irányelv vagy normatív szabályozás rendelve az ellátottság teljesítéséhez. A zöldfelületi stratégia vagy a környezetvédelmi program rendszerint csak követő jellegű, s így nem tudja biztosítani a város minőségi fejlesztését.

CÉL KIFEJTÉSE

A zöldinfrastruktúra fogalom nemzetközi hatásra bekerült a szakmai köztudatba, de szükség van a tervezési rendszerbe való integrálására is. Hasonlóképp a műszaki infrastruktúrákhoz, ez esetben is az integrált településfejlesztési stratégiák és településrendezési eszközök szintjén kell tervezni a zöldinfrastruktúrát, s ennek alapján a szabályozásban a zöldfelületi rendszert, s azon belül a zöldhálózatot.

Új építésű lakóterületek és irodaterületek esetében a településrendezési eszközökben kell a beruházások terhére (lakásszámhoz, irodaterülethez) normatív szabályokat alkotni. Erre több példa is található Európában, sőt normatív

zöldfelületi szabályozás a 70-es években Magyarországon is létezett. Az utóbbiaknak köszönhető, hogy a paneles lakótelepek a zöldfelületekkel legjobban ellátott területeknek számítanak.

A tervezési rendszer integráns részeként kell kezelni a biológiai aktivitás szinten tartását és az ezt igazoló értékszámítást, amely nem elegendő a településszerkezeti tervek szintjén kezelni, hanem biztosítani kell a szabályozási terveknél is biológiai aktivitás megőrzését. (lásd: 1.1 Zöldfelületek és vízfelületek arányának megőrzése)

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

A biológiai aktivitási érték fővárosi rendeletben való szabályozása, kompenzációs pénzügyi eszközök létrehozásával együtt megteremtheti az alapot a „Zöldfelületi Alaphoz”

Új zöldinfrastruktúra-, zöldfelületi rendszer és zöldhálózat-tervezési metodikai kézikönyv létrehozása

A zöldfelületi rendszer tervezésének megerősítése a településrendezéssel kapcsolatos jogszabályi környezetben

Participatív (részvételi) tervezés, szakmai szervezetek bevonása

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

4. Budapest nemzetközi és európai szerepkörének erősítése

4.4. Kutatás-fejlesztés és a felsőoktatás fejlesztése, a nemzetközi K+F+I kapcsolatok erősítése

CÉL INDOKLÁSA

Az elégtelen zöldterületi ellátottság nem csak a zöldterületek hiányából, hanem azok leromlott állapotából is fakad. A kiemelt zöldterületek fenntartója (FŐKERT) közfeladatait csak alulfinanszírozottan tudja végezni, amely hosszú távon egyre súlyosabb problémát jelent. A fajlagosan 1 m²-re eső technológiai optimum reál értéken számítva kb. 700 Ft/m²/év volna (22. ábra), ami azt jelenti, hogy 2014-ben 394 ha kiemelt közcélú zöldterületre számítva 2,8 milliárd Ft lett volna az optimális ráfordítás, miközben a tényleges forrás csak ennek 70%, azaz 1,9 milliárd Ft volt (lásd: I. kötet – 4.4.1 fejezet).

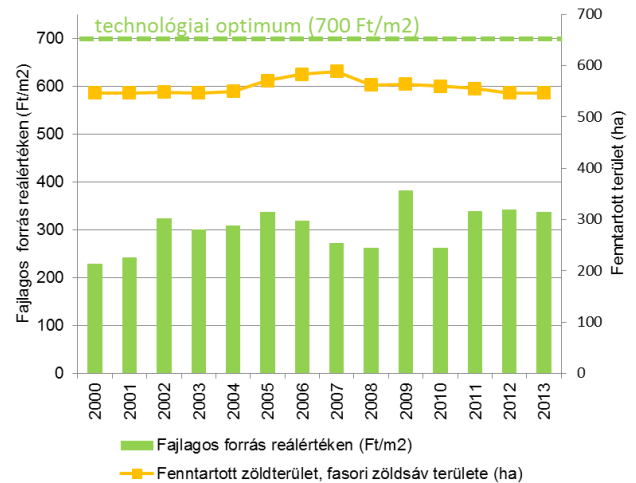
A közterületeken – így a zöldterületeken is – jelentős önkormányzati bevétel realizálódik (parkolás, reklám, közterület-használati díj stb.), azonban ez a bevétel közvetlenül nem kerül felhasználásra a közterületek, zöldterületek fenntartására. Emiatt is a zöldterületeket nem

CÉL KIFEJTÉSE

A zöldterületek rehabilitációja, felújítása mellett ugyanannyira fontos a fenntartás és a karbantartás. A lakossági megkérdések is a színvonal emelését jelölték meg elsődleges feladatként. Ezért az új zöldfelületek kialakításánál mérlegelni kell azok fenntarthatóságát, már a tervezés fázisában egyeztetni kell a jövőbeli kezelővel. A létesítés költségei mellett biztosítani kell a fenntartás és a felújítás forrásait is. A közparkok kezelésében éveken át tartó alulfinanszírozottság már eddig is visszafordíthatatlan károkat okozott azok minőségében, ezért a fajlagos támogatási forrásokat (1 m²-re jutó ráfordítást) a technológiai optimumhoz közelíteni kell, ezen kívül a zöldterületeket, vagy más városi szabadtereket legalább 15 évenként fel kell újítani.

A finanszírozási problémák megoldásának egyik eszköze lehet a „Zöldfelületi Alap” létrehozása. Bár a növényzet képes megújulni, de az intenzív parkhasználat folytán rendszeres megújítást igényel a közparkok növényállománya. Az előregedő

értéküknek, környezeti, gazdasági, társadalmi hasznuknak megfelelően finanszírozzák.

22. ábra: Zöldterületek fenntartása (FŐKERT)

faállomány egyre kevésbé tud ellenállni a különböző betegségeknek, ami miatt romlik az egyed vitalitása és ezzel együtt a környezeti kockázat is megnövekszik (fokozódó törés- és balesetveszély). A „Zöldfelületi Alap” létrehozásával biztosítani lehet az előregedő faegyedek kiváltását, új faegyedek/fasorok telepítését.

A megfelelő zöldfelület-gazdálkodás eléréséhez ezen kívül szükséges a zöldterületek tulajdonjogi, illetve kezelői háttérének rendezése. Ennek érdekében a kiemelt közcélú zöldterületekről szóló Fővárosi Közgyűlési rendeletben³ felsorolt zöldterületek tulajdonosi helyzetét javasolt úgy rendezni, hogy a Fővárosi Önkormányzat kizárólagos tulajdonjogot szerezzen ezeken a területeken, és ahol ez nem lehetséges, ott a kezelői feladatokat a terület tulajdonosával megkötött vagyongazdálkodási szerződés alapján indokolt végezni.

Tulajdonjog rendezése mellett hasonlóképpen rendezni kell a kezelői, fenntartói háttérét is a

³ 14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet a kiemelt közcélú zöldterületekről

zöldfelület-gazdálkodásnak. A közterületek kezelését, fenntartását a közszolgáltatók között felszereltségük és hozzáértésük alapján javasolt megosztani. Így például az út menti zóldsávok fenntartása az arra szakosodott zöldfelület-gazdálkodó feladata legyen, miközben a parkok burkolt, gyalogos útjainak kezelése a közútkezelőhöz kerüljön. A hatékonyabb feladatmegosztáshoz szükséges jogszabály-módosításokat el kell végezni.

A társadalmi részvételt a zöldfelületek fenntartásban is javasolt alkalmazni, meghatározott kereteken belül. A lakosság néha önhatalmú, de jó szándékú közterület-fenntartását és fejlesztésre irányuló egyéni lépéseit nem érdemes szankcionálni, hanem az ebben rejlő pozitív energiákat megfelelő mederbe terelve érdemes felhasználni a közterületek jobbá és esztétikusabbá tételére. A zöldfelület-gazdálkodó szakemberek szöveges útmutatóval és rendszeres szóbeli szakmai tanácsadással segíthetik ezt az önkéntes munkát. Ilyen jellegű jó gyakorlatokra példa a „Zöld utcák” program Vancouverben, illetve a New York-i Central Park Conservancy, amely eddigi 36 éves működése alatt elérte, hogy a Central Park ma éves pénzügyi működésének mindössze 15%-át igényli a város költségvetéséből, a többit a területén „termelt” anyagi javakból, támogatásokból biztosítja.

A zöldfelületek fenntartásakor az egyik legfontosabb tétel az öntözés. A zöldfelületek a

vegetációs időszakban vízpótlást igényelnek, fokozottan igaz ez a nyári kánikulai időszakokra. Fenntartásuknak ez az egyik legköltségesebb tétele, ezért a budapesti parkok jellemzően nem kapnak elegendő öntözést, és az is általában az ivóvízhálózatról megoldott. A csapadékvízzel történő tudatosabb gazdálkodás (a csapadék ciszternába, tározóba gyűjtése), a víztakarékos csepegtető öntözési rendszerek kiépítése, a talajvízkutas öntözés bevezetése mind fontos feladat (lásd: 2.6 Környezettudatos csapadékvíz-gazdálkodás a zöldinfrastruktúra fejlesztésénél).

Az újonnan létesített zöldterületek sok esetben intenzív fenntartást igényelnek, ezért a többi zöldterület fenntartására nem marad elég pénzügyi forrás. Ennélfogva a zöldfelületek jelenlegi fenntartási igényeit felül kell vizsgálni. A FŐKERT kísérleti jelleggel, több általa kezelt zöldterületen is kialakított extenzív fenntartású, biodiverz zöldfelületet. Ezen tapasztalatok alapján javasolt tovább bővíteni az ilyen jellegű zöldfelületeket. Így alacsony bekerülési költséggel létrehozhatók olyan városi zöldfelületek, amelyek nem igénylik az intenzív fenntartást, a városi klímát jól tűrik, ugyanakkor képesek azokat az ingyenes ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtani (klimatizálás, vízszűrés, talajjavítás, porlekötés, zajvédelem, vizuális takarás, levegőszűrés stb.), amelyeket elvárunk a városi zöldfelületektől.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

A pénzügyi források biztosítása az optimális, tervszerű és ütemezhető zöldfelület-fenntartás érdekében (közterületen keletkező bevételek visszaforgatása)

„Zöldfelületi Alap” képzése a zöldterületek megújítására

A tulajdonosi és kezelői háttér rendezése (tulajdonjog megszerzése vagy vagyongazdálkodási szerződés)

Magasabb rendű jogszabályok módosításának kezdeményezése: zöldterület-fenntartásnak és -fejlesztésnek önálló törvényi szabályozása

Akkreditációs rendszer kiépítése

Közterületi zöldfelületek fenntartásának kijárlása és „örökbe fogadása”

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.2 Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

CÉLINDOKLÁSA

Budapest Főváros Önkormányzatának Hivatala szervezeti felépítését tekintve az elmúlt 10 évben nagy változásokon ment keresztül, mely során a zöldfelületekért felelős szerv is jelentősen átalakult. Az ezredforduló környékén még egy ügyosztály látta el a zöldfelületekkel kapcsolatos feladatokat, az évek során azonban a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában, illetve kezelésében álló zöldfelületek tervezési és fenntartási feladatai is a FŐKERT-hez kerültek, és az ezt felügyelő szerv a Városigazgatóság Főosztály (korábban Városüzemeltetési Főosztály) egy csoportjává zsugorodott. Ez a csoport elsősorban az üzemeltetés területén kap feladatokat. Emellett a városrendezéshez és városfejlesztéshez kapcsolódóan a zöldfelület-rendezés és szabadtér-tervezés a Városépítési Főosztály feladatkörében is megjelenik. Ennélfogva a zöldfelületek és a

CÉL KIFEJTÉSE

A szélsőséges időjárási viszonyok, a megnövekedett zöldfelületi igény és a sok pályázati lehetőség következtében egy stratégián alapuló, központilag szervezett, jól átgondolt zöldfelület-fejlesztésre és -gazdálkodásra van szükség. Az ennek érdekében létrehozandó új szervezeti egység az üzemeltetési és tervezési feladatok összehangolását kellene szolgálja úgy, hogy a FŐKERT eddigi hatékony munkáját is ennek szolgálatába állítsa. Az új szervezeti egység kialakítása:

I. lehetőség

A Városfejlesztésért felelős főpolgármester-helyettes irányítása alá tartozik a Városigazgatóság és Városépítési Főosztály is, ezért ezek összehangolása nem jelenthet problémát. Így míg az új szervezeti egység a Városépítési Főosztály Városfejlesztési Osztályának egy csoportjaként, Zöldfelület-fejlesztési Csoport névvel működhetne, addig a Zöldfelület-fenntartási Csoport a természetvédelmet magába foglalva továbbra is a

zöldfelületi rendszer tervezése, illetve fejlesztése központi, hivatali koordináció nélkül zajlik.

Bár a városi zöldfelületek kérdése elsősorban önkormányzati kérdés, sok olyan területe van ennek, amely állami irányítás nélkül nem képes működni. A zöldinfrastruktúra védelmének és fejlesztésének az államigazgatási szinten sincs önálló szakirányítása.

Az államigazgatás és az önkormányzat szervezeti rendszerének ezen hiányosságai miatt a zöldfelületek védelme és fejlesztése nincs súlyának megfelelően kezelve a döntéshozatalnál, illetve az ezzel kapcsolatos feladatellátás hiányos, vagy nem megfelelő minőségű. Így tud megtörténni, hogy a főváros jelentős EU-s forrásoktól esik el, melyeket különböző zöldfelület fejlesztési projektekre lehetne felhasználni.

Városigazgatóság Főosztály részeként végezhetné munkáját.

II. lehetőség

A zöldfelületek fejlesztése, a természetvédelmi területek védelme kiemelt szerepet kap az Európai Unióban is, ezért sok pályázati lehetőség és elvárás is megfogalmazódik a zöldfelületek tekintetében. Az új kihívásoknak való megfelelés érdekében célszerű, hogy Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatala új szervezeti egységet hozzon létre, amely a Városépítési Főosztály egy új osztályaként, Zöldfelület-gazdálkodási Osztály címmel működhet. Ennek létrehozása azonban nem jelentene nagy létszámemelést, hiszen az eddig a Városigazgatóság Főosztály irányítása alatt működő Természetvédelmi és Zöldfelület-gazdálkodási Csoport Zöldfelület-fenntartási Csoportként és Természetvédelmi Csoportként működne az új osztály irányítása alatt. Létszámnövekedésre csak a teljesen új, tervezési és koordinálási feladatot ellátó Zöldfelület-fejlesztési Csoport kialakításához lenne szükség. Ez a csoport 3-4 fő alkalmazásával

működhet, és a feladatkörébe tartozhat a társadalmasítás, a koncepcióalkotás, az új fejlesztések és a FŐKERT fejlesztéseinek összehangolása, koordinálása, kommunikálása, illetve a közműcégekkel való kapcsolattartás a főosztály munkáját koordináló Városfejlesztési Főpolgármester-helyettes segítségével.

A Zöldfelület-gazdálkodási Osztály vezetője látná el a városi tájépítész feladatait, aki Budapest főépítésze szolgálatában a zöldfelületekkel kapcsolatos feladatokat koordinálhatja.

Komoly előrelépést jelent az 1128/2017. (III. 20.) Korm. határozat a 2017–2026 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Tájstratégiáról, mivel az rendelkezik a főtájépítészeti rendszer kialakításáról, és 2018 végét szabja meg határidőnek. A határozat jogalapot tud biztosítani a fővárosnak a városi tájépítészti jogkör kialakításához.

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

3.3 A HELYI KÖZÖSSÉGEK ÉS A FŐVÁROSI, ILLETVE KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATOK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS JAVÍTÁSA

CÉL INDOKLÁSA

A környezet minősége meghatározó a közösség szempontjából, és vice versa, a közösség jellege, erőssége, igényessége, minősége meghatározza a környezetet.

Egy fejlesztés sikere döntően függ attól, hogy a helyi közösségek, az érintettek be lettek-e vonva a tervezési fázisba, és hogy valódi véleményezési szerepet kaptak-e az egyeztetések során.

Az elmúlt tíz évben több törekvés is született a részvételi tervezés meghonosítására zöldfelületek tervezése esetében, de egyelőre még nem vált általános módszerré (23. ábra).

A legsikeresebb akciók között találjuk az Angyalzöld stratégiában megfogalmazott, rendszerelvű együttműködést a lakókkal a fejlesztések kérdéseiben. Ezzel szemben egyelőre esetinek tűnik a józsefvárosi Teleki tér közösségi fejlesztése — ami főként a tervezőknek az ügy iránti elkötelezettségének köszönhető. Fontos, hogy szerintük „a közös tervezés célja a park kialakításának közös, konszenzuson alapuló megfogalmazásán túl az volt, hogy a hosszú folyamat során létrejöjjön egy olyan civil szervezet, amely a tervezési szakaszt követően a közösségi park kivitelezési, fenntartási fázisában, valamint közösségi programok szervezésében is aktív részt vállal, ezáltal a folyamatlapúságot biztosítva.”

Jó példa a III. kerület önkormányzatának tulajdonában lévő Óbuda-Békásmegyer Városfejlesztő Nonprofit Kft. is, amely a kerület közterületeinek fejlesztésével, illetve az ezzel

kapcsolatos koncepciók, valamint stratégiai tervek kidolgozásával és megvalósításával foglalkozik. A cég több éves tapasztalattal bonyolítja le a kerületben fejlesztendő közterületek közösségi tervezését, amely nagy sikernek és népszerűségnek örvend a kerületi lakók körében.

Budapest meghatározó természeti értékei, zöldfelületi- és vízrajzi rendszere egy működési egységként rendszert képez, melyben az eltérő városi térségek — közigazgatási határtól függetlenül — egymásra utaltak, ezért ebből a szempontból kulcskérdés a kerületi önkormányzatokkal való együttműködés. Hatékony együttműködésre jó példa a Rákos-patak revitalizációjával érintett kerületek és a Fővárosi Önkormányzat együttműködése.

23. ábra: Közösségi tervezés a XIV. kerületben (VegDesign 2016)

CÉL KIFEJTÉSE

A részvételi tervezés (participáció) a közösség részvételén és korai bevonásán alapuló munkafolyamat: a tervezés megtervezése, illetve előkészítése, valamint a tervezés részeredményeinek folyamatos visszacsatolása, alternatívák feltérképezése, döntések előkészítése, széles körű kommunikáció és vita, a konkrét tervezési folyamattal együtt, azzal szétválaszthatatlanul

összeforrva zajlik⁴. A részvételi tervezéshez viszont idő kell és (látszólag) sokkal több tervezésre szánt pénz, párbeszéd, ami viszont többszörösen megtérül, mivel nincs vagy kevesebb az ellenállás, és a lebonyolító politikai formáció általában nyertesén kerül ki a folyamatból, a tervezési program pedig racionálisan elérhetővé (túlzások és túlkapások nélkül) válik⁵.

⁴ Közösségfejlesztők Egyesülete: Kézikönyv a városmegújításról, gyakorlati útmutató, 2010

⁵ Bardóczi Sándor: Háttér tanulmány a zöldterületek és zöldfelületek védelmében készült 5 pontos kiáltványhoz

A közösségi tervezés megerősítéséhez meg kell határozni, hogy milyen fejlesztések esetén szükséges feltétlenül ez az eszköz. Az érintett projektek esetében még a tervezést megelőzően partnerségi tervet kell készíteni, hogy annak érdekében hatékony eszközzé tudjon válni a részvételi tervezés.

Az érdekelt felek (helyi közösségek, civil szervezetek, fővárosi és kerületi önkormányzatok) hatékonyabb együttműködése érdekében segítő, lebonyolító szervezeti egység felállítása, közösségszervező bevonása szükséges.

Az együttműködést nem csak a helyi közösségek és a Fővárosi Önkormányzat között kell javítani,

hanem a főváros kétszintű közigazgatási rendszeréből fakadóan a kerületi önkormányzatok és a Fővárosi Önkormányzat között is.

Jogsabályi változásokkal szükséges elősegíteni Budapest zöldfelületi rendszerének fejlesztését. A kétszintű önkormányzati rendszerben a feladatok ellátásához szükséges tervi eszközökkel kell az önkormányzatoknak, így a Fővárosi Önkormányzatnak is rendelkezni. A Fővárosi Önkormányzat koncepcionális fejlesztési céljai csak akkor valósulhatnak meg, ha a végrehajtás eszközrendszere is rendelkezésre áll.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

A részvételi tervezéshez szükséges pénzügyi keret biztosítása

A részvételi tervezés megerősítése a Fővárosi Önkormányzat szervezeti és működési szabályzatában

Közösségszervező bevonása az együttműködéseknel

Partnerségi tervek készítése meghatározott fejlesztéseknél

A társadalmi részvétel lehetőségének hangsúlyozása a Fővárosi Önkormányzat kommunikációjában, illetve a közösség bevonását szolgáló kommunikációs eszközök létesítése

BUDAPEST 2030 KAPCSOLÓDÓ CÉLJAI ÉS FELADATAI

5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése

5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken

CÉL INDOKLÁSA

Egyre több gazdasági szereplő üzletpolitikájában jelenik meg a társadalmi szerepvállalás (az angol *corporate social responsibility* alapján CSR). CSR tevékenységnek tekinthető minden olyan rendszerezett vállalati tevékenység, amely a cégek társadalommal kapcsolatos szerepvállalását tükrözi, illetve ennek kifejezését, tudatosítását, kommunikálását szolgálja (lásd: 1. kötet – 4.3 fejezet).

A vállalati szerepvállalás szerint a vállalatok figyelembe veszik a társadalom érdekeit azzal, hogy tekintettel vannak tevékenységük környezetre kifejtett hatásaira, valamint az üzletfeleikre, alkalmazottakra, beszállítóikra.

Budapesten többek között a FŐKERT is indított ilyen jellegű tevékenységet, önkéntes zöldterület-

fenntartási programok támogatásával, melynek legfontosabb célja, hogy a város lakossága sajátjaként gondoljon a budapesti zöldterületekre. Ennek egyik legjobb módja, ha saját maguk tapasztalják meg, hogy mennyi energiát igényel egy-egy terület rendbehozatala, illetve ha megélik az alkotás és a gondozás örömét. A több éves tapasztalat azt mutatja, hogy a lakosság által létrehozott, felújított, rendbe tett területekre sokkal jobban vigyáznak a jövőben.

Hasonló célkitűzéseket tett a MOL-csoport is, amely meghirdette zöldvezeti programját. A cégcsoport pályázati alappal, pályázatkiírásával támogatja a zöldfelületek kialakítására szerveződött közösségeket, civil szervezeteket.

CÉL KIFEJTÉSE

A CSR etikai alapja a nyereség, a jövedelem egy részének visszaforgatása közösségi, társadalmi célokra, a fenntarthatóság és élhetőség javítására (pl.: támogatásokkal, adományokkal, a fejlesztések technológiai, technikai, személyi feltételeinek biztosításával). Állami hatáskörben elsősorban adókedvezményekkel lehet ösztönözni a termelőszektor, de a fővárosnak is van e téren mozgástere és feladata. A gazdasági szereplők CSR tevékenységébe a zöldfelületi beruházásokat a főváros a helyi adók kedvezményével vagy fővárosi alapítású díjakkal (zöld munkahely stb.) tudja honorálni.

A vállalatok önálló CSR tevékenysége díjazása mellett tovább kell erősíteni azokat a pénzügyi

eszközöket, amelyek a gazdasági szereplők társadalmi felelősségvállalására építenek. Ilyen a Fővárosi Önkormányzat által 1996-ban létrehozott Környezetvédelmi Alap. Az önkormányzat ennek létrehozásával – átlátható és elkülönített pénzügyi és döntéshozatali módon – lehetőséget kíván biztosítani a fővárosi környezet- és természetvédelem mellett elkötelezett cégeknek és magánszemélyeknek arra, hogy adománnyal, támogatással hozzájárulhassanak a Fővárosi Önkormányzat célkitűzéseinek – különösen a fővárosi környezet- és természetvédelmi projektek – megvalósításához.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Adókedvezmény a társadalmi szerepvállalásban kimagasló cégek számára

Fővárosi alapítású díjak a társadalmi szerepvállalásban kimagasló cégek számára

A Környezetvédelmi Alap erőteljesebb megjelenése a Fővárosi Önkormányzat kommunikációjában

CÉL INDOKLÁSA

A zöldinfrastruktúra tervezéséhez, a zöldfelületek fenntartásához kapcsolódóan számos szervezet (egyetem, nonprofit szervezet, közszolgáltató cég) végez kutatást. Így például a Szent István Egyetem Tájépítészeti és Településtervezési Karon pályázati, doktori és diszciplináris kutatások körében Budapest zöldfelületi rendszerének megújításával kapcsolatban számos tanulmány és tervjavaslat született már.

A FŐKERT tevékenységei közül kiemelendő a svájci és magyar szakemberek együttműködésével megvalósult csereprogram (24. ábra), amely a fenntartható ökológikus zöldfelületek adaptációját segíti. A csereprogram tapasztalatai alapján egy „Üzemeltetési kézikönyvet” állítottak össze a szakemberek, amely az alternatív gyepgazdálkodás és az új típusú évelőfelületek fenntartási útmutatójaként szolgál. A szerzett tapasztalatok

CÉL KIFEJTÉSE

A változó természeti, társadalmi, gazdasági viszonyokhoz alkalmazkodó zöldfelület-gazdálkodás megvalósításához a környezet változásainak figyelemmel kísérése, valamint az új tudományos, technológiai eredmények alkalmazása szükséges. Így válhat a zöldfelületek üzemeltetése és fejlesztése hosszútávon fenntarthatóvá, költséghatékonyá. A kutatások, tudományos újítások eredményei természetesen csak akkor hasznosulhatnak, ha azok beépülnek a zöldfelületekkel kapcsolatos stratégiákba, eljárásokba, tervezési módszerekbe, technológiai fejlesztésekbe. Ennek érdekében a Fővárosi Önkormányzatnak és közszolgáltató cégeinek erősítenie kell a kapcsolatot a kutatásokat végző hazai és külföldi egyetemekkel. Továbbá nagyon

alapján a FŐKERT biodiverz, extenzív fenntartású zöldfelületeket létesített a város több pontján.

Ugyanakkor a fővárosban (akárcsak az egész országban) a zöldfelületekkel kapcsolatos kutatási eredmények hasznosítása még mindig messze alulmúlja a lehetőségeket.

24. ábra: A svájci és magyar csereprogram résztvevői az Óbudai-szigeten kialakított biodiverzitás tanösvényen

hasznosak lehetnek a külföldi városokkal létrejövő közös pályázatok, kutatási projektek, amelyek a jó példák gyűjtésével, a tapasztalatok megosztásával elősegítik az újfajta, más városokban már alkalmazott, innovatív megoldások bevezetését, alkalmazását. Az önkormányzatnál és közszolgáltató cégeinél dolgozók külföldi tanulmányútjai, továbbképzései is elősegítik a cél megvalósulását.

Kiemelt terület lehet a zöldfelületek fenntartásának hatékonyságát szolgáló kutatás-fejlesztés. A városi zöldfelületek fenntartása és fejlesztése során alkalmazott technológiák, növénykultúrák és eljárások költséghatékonyságának fejlesztése jelentős gazdasági érdek is.

MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

Az önkormányzatnál és közszolgáltató cégeinél dolgozó szakemberek tanulmányútjainak, továbbképzéseinek támogatása, az egyetemi kutatócsoportok bevonása a projektekbe, a Budapest Ösztöndíj támogatási rendszer erősítése, fejlesztése a zöldinfrastruktúra terén

Együttműködés külföldi városokkal a jó példák megismerése, a tapasztalatcsere érdekében

Az egyetemeken folyó kutatási eredmények hasznosítása a tervezésben, zöldfelület-fenntartásban

BUDAPEST
A VÁROS, AMELY EGYESÍT